

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SUBSTANTIVIZOVANÝ INFINITIV V ITALŠTINĚ VE VZTAHU K OSTATNÍM
ZPŮSOBŮM DEVERBÁLNÍ DERIVACE SUBSTANTIV

Vedoucí práce: doc. Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D.

Autor práce: Michaela Dvořáková

Studijní obor: Italský jazyk

Ročník: 4.

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací These.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 7. května 2017

.....
Michaela Dvořáková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu této bakalářské práce, panu doc. Mgr. P. Štichauerovi, Ph.D., za jeho vstřícnou pomoc, odborné rady a čas, který mi věnoval při psaní této práce.

Anotace

Hlavním tématem této bakalářské práce je substantivizovaný infinitiv ve vztahu k ostatním způsobům deverbální derivace substantiv. V první části budou definovány základní pojmy související s tématem substantivizovaného infinitivu, dále determinanty substantivizovaného infinitivu, jeho druhy, syntaktické elementy a funkce tohoto infinitivu. Pro ucelení poznatků budou zmíněny možné překlady tohoto jevu do češtiny.

Praktická část práce bude krátce pojednávat o obecné tvorbě slov v italštině. Přednostně však bude zaměřena na deverbální derivaci substantiv a porovnání substantivizovaného infinitivu s dějovými podstatnými jmény.

klíčová slova:

substantivizovaný infinitiv, italština, determinant, dějová podstatná jména

Abstract

The main objective of this bachelor thesis is a substantivized infinitive in the relationship with other ways of deverbial derivation of nouns. The first part deals with basic terms necessary for the objective of substantivized infinitive, then with all possible determinants of substantivized infinitive, with his kinds, with syntactical elements and with a function of this type of infinitive. Some possibilities of czech translations will be mentioned to get a complete view of this phenomenon.

The practical part will deal shortly with a general creation of new words in italian. As a matter of priority it will be focused on the deverbial derivation of nouns and on a comparison of substantivized infinitives with action nouns.

Key words:

substantivized infinitive, Italian, determinant, action nouns

Obsah

Úvod.....	8
1 Základní pojmy	9
1.1 Slovní druhy.....	9
1.2 Slovní druhy v italštině	10
1.3 Konverze	11
1.4 Podstatné jméno	12
1.5 Sloveso.....	14
1.5.1 Infinitiv	15
1.6 Substantivizace	16
2 Substantivizace infinitivu	17
2.1 Determinanty	17
3 Substantivizovaný infinitiv vs. lexikalizovaný infinitiv	21
3.1 Lexikalizovaný infinitiv.....	22
3.2 Substantivizovaný infinitiv	23
4 Syntax substantivizovaného infinitivu.....	25
4.1 Nominální prvky	25
4.2 Verbální prvky	28
4.3 Kombinované prvky	31
5 Funkce substantivizovaného infinitivu	32
6 Překlady do češtiny	33
7 Substantivizovaný infinitiv v kontrastu s ostatními způsoby deverbální derivace substantiv	37
7.1 Slovní zásoba a její vytváření	37
7.1.1 Odvozování.....	39
7.1.2 Víceslovná pojmenování.....	40

7.1.3 Skládání	40
7.2 Deverbální substantiva.....	40
7.2.1 Nomi di agente, strumento e luogo.....	41
7.2.2 Nomi d` azione.....	41
7.3 Substantivizovaný infinitiv v kontrastu s nomi d` azione.....	42
Závěr	55
English summary	56
Riassunto italiano.....	57
Seznam použité literatury	58

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je substantivizovaný infinitiv. Jedná se o jev, který gramatiky považují spíše za okrajový a jeho vysvětlení nevěnují mnoho prostoru. Často je substantivizace popisována jako pouhé spojení členu a infinitivu. My se v této práci toto téma pokusíme popsat podrobněji a ukázat si, že se nejedná o pouhé spojení těchto dvou prvků, nýbrž že tento fenomén může být rozsáhlejší a zajímavější, než se na první pohled zdá.

V první řadě si vymezíme pojmy, které s naším tématem souvisí. Budou definovány slovní druhy, podstatné jméno a sloveso, protože, jak bude v průběhu této práce mnohokrát zmíněno, substantivizací infinitiv neztrácí vlastnosti slovesa a nestává se z něj plnohodnotné podstatné jméno, naopak stojí na pomezí těchto dvou kategorií. Na praktických příkladech z korpusů budou ukázány jednotlivé determinanty, které lze použít pro proces substantivizace. Dále si ukážeme, že je důležité rozlišit substantivizovaný infinitiv od plně lexikalizovaného infinitivu, který se již řadí do kategorie podstatných jmen. V neposlední řadě se teoretická část této práce zaměří na funkci tohoto infinitivu a syntaktické prvky, které substantivizovaný infinitiv mohou obklopot. Budou to prvky jak nominální, tak verbální, čímž se jen potvrdí, že zpodstatnělý infinitiv stojí na pomezí slovesa a podstatného jména.

Ačkoliv hlavním cílem mé práce bude porovnání substantivizovaného infinitivu s ostatními způsoby deverbální derivace substantiv, v krátkém průzkumu založeném na příkladech z paralelního korpusu InterCorp se podíváme na české překlady tohoto jevu. Dále praktická část bude krátce pojednávat o obecné tvorbě slov v italštině s důrazem na deverbální derivaci substantiv, ale především se zaměří na porovnání substantivizovaného infinitivu s dějovými podstatnými jmény.

1 Základní pojmy

1.1 Slovní druhy

Slovní druhy jsou třídy slov, které vymezuje lingvistika neboli nauka o jazyce. Kritéria, která se uplatňují při rozlišování slovních druhů, jsou různá a liší se jazyk od jazyka. Kritérii, jež uplatňujeme v českém jazyce, se budeme zabývat níže.

Čeština má deset slovních druhů:

Podstatná jména	Příslovce
Přídavná jména	Předložky
Zájmena	Spojky
Číslovky	Částice
Slovesa	Citoslovce

V češtině se setkáme se třemi kritérii pro třídění slovních druhů:

1. obsahově – sémantické hledisko – týká se věcného významu slova

- plnovýznamová slova

Do kategorie plnovýznamových slov patří podstatná jména, přídavná jména, slovesa a příslovce. Tyto slova mají gramatický a věcný význam, který získávají ve spojení s jiným slovem. Uvedené čtyři slovní druhy jsou základními slovními druhy, které tvoří základ slovnědruhové soustavy. K těmto slovům můžeme dále přidávat tzv. nastavbové slovní druhy, jimiž jsou zájmena a číslovky.

I přesto, že tuto skupinu označujeme jako skupinu tzv. autosémantických slov (plnovýznamových), lze zde spatřit výjimky jako sloveso být, které není plnovýznamové. Dále sem patří i mnohá citoslovce napodobující zvuky (*bác*), prožitky (*au*) či navazující kontakt (*haló*).

- neplnovýznamová slova

Neplnovýznamovými slovy jsou předložky, částice, spojky. Ve větě mají pouze gramatický význam. Tyto slovní druhy jsou nezásadní a nesamostatné.

2. morfoloické hledisko – zabývá se ohebností slovních druhů

- ohebné slovní druhy

Ohebnými slovními druhy jsou podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky a slovesa. Znamená to, že mění svůj tvar. U prvních čtyř druhů se toto ohýbání odborně nazývá skloňování, u sloves zase časování. Avšak i u těchto slovních druhů se můžeme setkat s nesklonným tvarem slova. Tento jev se týká především slov přejatých z cizích jazyků – filé, lila, atd.

- neohebné slovní druhy

Do této kategorie se řadí příslovce, předložky, spojky, částice a citoslovce. Jejich tvar je neměnný.

3. syntaktické hledisko – týká se využití ve větě

Každý slovní druh má své syntaktické funkce typické (centrální) a netypické (periferní). Například centrální funkcí podstatného jména ve větě je podmět, slovesa přísudek.

1.2 Slovní druhy v italštině

Italština ve své gramatice rozlišuje pouze devět slovních druhů.

Sostantivo	Avverbio
Aggettivo	Preposizione
Articolo	Congiunzione
Pronome	Interiezione
Verbo	

Na první pohled je zřejmé, že ve srovnání s českými slovními druhy je zde něco navíc a některé slovní druhy zde naopak chybí. Slovní druh číslovek spadá do kategorie přídavných jmen, dále zde naprosto chybí částice.

Kategorii, kterou čeština vůbec nezná, jsou členy (*l'articolo*). Pro germánské a románské jazyky je použití členů naprosto běžné. Naopak jazyky slovanské, kam se řadí i náš mateřský jazyk, člen nepoužívají, a tak je často správné použití členů, pokud studujeme cizí jazyk, jenž je používá, mnohdy velkou neznámou a trvá delší dobu, než si jejich používání osvojíme.

Stejně jako v češtině se i v italštině setkáme s kritérii pro zařazení do jednotlivých slovních druhů. Pojdme se stručně podívat, jaká to jsou:

1. morfologické hledisko
  - ohebné SL (*variabili*) – sostantivo, aggettivo, articolo, pronome, verbo
  - neohebné SL (*invariabili*) – avverbio, preposizione, congiunzione, interiezione
2. sémantické hledisko
  - plnovýznamová slova (*parole piene*) – sostantivo, aggettivo, verbo, avverbio
  - neplnovýznamová slova (*parole vuote*) – articolo, preposizione, congiunzione, interiezione, pronome
3. poziční hledisko - týká se možnosti doplnění daného slova o jiný slovní druh, např. podstatné jméno je doplněno členem a dále ho může rozvíjet přídavné jméno
4. syntaktické hledisko – viz 1.1

„Pravdou je, že každé z těchto kritérií použité samostatně pro zařazení ke slovnímu druhu představuje omezení a nedostatky a samostatné použití se projevuje jako nedostačující k určení vhodného slovního druhu. Pokud bychom chtěli například definovat podstatné jméno, museli bychom současně použít více kritérií a říci, že: je ohebné v rodě a čísle (morfologické kritérium), označuje entitu (sémantické kritérium), může mu předcházet člen a může být doplněno o adjektiva (poziční kritérium), může tvořit hlavu syntagmatu s referenční funkcí (syntaktické hledisko).“ (Maria G. Lo Duca. Parti del discorso in "Enciclopedia dell'Italiano". Treccani - La cultura italiana [online]. Dostupné z: http://www.treccani.it/enciclopedia/parti-del-discorso_%28Enciclopedia-dell%27Italiano%29/)

1.3 Konverze

Konverze je proces přenášení slova z jednoho slovního druhu do druhého bez použití afixů, čímž vznikají nová slova, která jsou homofonní a homografická. Zde jsou dva příklady konverze vypůjčené z Treccani.it. (Maria G. Lo Duca. Parti del discorso in "Enciclopedia dell'Italiano". Treccani - La cultura italiana [online]. Dostupné z: http://www.treccani.it/enciclopedia/parti-del-discorso_%28Enciclopedia-dell%27Italiano%29/)

- (1) a. un bambino *italiano* [přídavné jméno zastupitelné jiným přídavným jménem – francese, felice, capriccioso, ...]

b. un **italiano** é stato arrestato [podstatné jméno, zastupitelné jiným podstatným jménem – uomo, operaio, ladro, ...]

(2) a. **perché** studi l'inglese? [příslovce, zastupitelné jiným příslovcem - *quando, dove* ...]

b. mi hanno licenziato **perché** non c'è lavoro [spojka, zastupitelná jinou spojkou - *dal momento che, infatti* ...]

c. non riesco a rispondere ai **perché** di mio figlio [podstatné jméno, zastupitelné jiným podstatným jménem - *dubbi, quesiti, interrogativi* ...]

Italština je jazyk, kde se s tímto jevem nesetkáváme velmi často díky její bohaté morfologii. Pokud se s ním však setkáme, tak nejčastěji se uplatňuje mezi podstatnými a přídavnými jmény, podstatnými jmény a slovesy, přičestím minulým a přídavnými jmény či přídavnými jmény a příslovci atd.

1.4 Podstatné jméno

Obecná definice substantiv zní, že jsou to názvy osob, zvířat a věcí, což jsou konkrétní entity. Zaměříme-li se na ně blíže, zjistíme, že označují i abstraktní entity jako vlastnosti, stavy, činnosti či abstrakta.

Jakožto ohebný slovní druh jsou substantiva ohebná v čísle, jsou nositelé rodu a některá jsou ohebná i v rodě (př.: *ragazzo – ragazza*).

Na rozdíl od češtiny italština rozlišuje pouze dva rody substantiv – mužský (*maschile*) a ženský (*femminile*). U životných substantiv rod obvykle koreluje s pohlavím osoby. I zde však můžeme spatřit několik výjimek. Rod u neživotných substantiv může být buď arbitrární neboli nahodilý, kdy mezi rodem a významem substantiva není žádný přímý vztah a určení rodu je výsledkem historické náhody, nebo motivovaný, kdy existují vnitrojazykové důvody, proč dané jméno nese rod, který mu přísluší.

Číslo substantiva je kategorie, v které se jméno ohýbá. Pro utváření množného čísla substantiv platí následující pravidla:

Rod	jednotné číslo	množné číslo	příklad
M	-o	-i	ragazzo - ragazzi
M	-e	-i	insegnante - insegnanti

M	-a	-i	giornalista - gionalisti
F	-a	-e	ragazza - raggaze
F	-e	-i	madre - madri
F	-o	-i	mano – mani

Nepravidelnosti:

rod	jednotné číslo	množné číslo	příklad	komentář
M	-co/ -go	-chi/ -ghi	bosco - boschi	tvrdá výslovnost u paroxyton*
M	-co/ -go	-ci/ -gi	medico - medici	měkká výslovnost u proparoxyton
M/F	-ca/ -ga	- che/i / -ghe/i	collega - colleghe	výjimka: il belga – i

*výjimky: amici, nemici, porci, Greci

Podstatná jména, která nemění v množném čísle tvar, jsou:

- končící na přízvučnou samohlásku – *l`università – le università, la città – le città*
- končící na souhlásku – *il sport – i sport, il film – i film*
- zkrácená slova ženského rodu – *la bici(cletta) – le bici (le biciclette)*

Ve valné většině má podstatné jméno determinant, kterým je člen či determinační adjektivum.

Přehled členů:

1. určitý člen (*l`articolo determinativo*)
  - jednotné číslo – il, lo, l`, la, l`
  - množné číslo – i, gli, le
2. neurčitý člen (*l`articolo indeterminativo*)
  - jednotné číslo – un, uno, una, un`
3. člen dělivý (*l`articolo partitivo*)
  - jednotné číslo – del, dello, dell`, della, dell`
  - množné číslo – dei, degli, delle

Ze syntaktického hlediska podstatné jméno může ve větě stát jako:

- podmět (*il soggetto*)

- přímý předmět (*il complemento oggetto*)
- nepřímý předmět (*il complemento di termine*)
- jmenný přísudek (*il predicato nominale*)
- příslovečné určení různého typu (*i complementi*)
- přívlástek neshodný (*il complemento indiretto*)
- přístavek (*l'apposizione*)

1.5 Sloveso

Sloveso je plnovýznamový slovní druh, který vyjadřuje děje přisuzované podmětu, stav podmětu či změnu jeho stavu, případně děje nezávislé na podmětu.

Jedná se o ohebný slovní druh, který se ohýbá v následujících kategoriích:

1. osoba (*la persona*)
2. číslo (*il numero*)
3. čas (*il tempo*)
4. způsob (*il modo*)
5. slovesný rod (*la diatesi*)
6. jmenný rod (*il genere*) – týká se pouze některých slovesných tvarů př.: *sono andato/ sono andata*

Tvary, jimiž sloveso vyjadřuje gramatické kategorie výše, se hromadně nazývají časování neboli konjugace (*la coniugazione*).

Italská lingvistika rozlišuje dva tvary sloves:

- finitní (*i modi finiti*) – vyjadřují osobu, patří sem formy indikativu, konjunktivu, kondicionálu a imperativu
- nefinitní (*i modi infinitivi*) – tyto tvary nepřibírají osobní koncovku, řadí se sem infinitiv, gerundium a participium

Ze sémantického hlediska se slovesa dělí na:

- plnovýznamové – označují děj, stav
Carlo mangia una torta. Andrea legge un libro interessante.
- neplnovýznamové
  - pomocné – *avere, essere*
    - a. tranzitivní slovesa – v činném rodě se pojí s *avere*, v trpném rodě s *essere*
    - b. intransitivní slovesa – v činném rodě se pojí s *avere*, trpný rod netvoří

- c. inakuzativní slovesa – v činném rodě se pojí s *essere*, trpný rod netvoří
- d. zvratná slovesa – sloveso *essere*
- e. modální sloveso stojící samostatně – sloveso *avere*
- polopomocné
  - a. užití se jménem
    - I. sponové sloveso – *Andrea è grande.*
    - II. kategoriální sloveso – *Ho fame.*
  - b. užití se slovesem
    - I. modální sloveso – *Voglio uscire stasera.*
    - II. kauzativní/faktivní sloveso – *Ho fatto cadere un bicchiere.*
    - III. opisné vazby – *Sto per mangiare.*

Sloveso ve větě může vyjadřovat následující větné členy:

- centrální funkce
  - přísudek (*il predicato*)
  - přísudek jmenný (*il predicato nominale*)
- periferní funkce
  - sloveso v infinitivu - viz. 1.5.1
  - participium – užití jako přívlastek (*una lettera scritta*), podstatné jméno (*un cantante*)
  - gerundium – užití k vyjádření vedlejší věty implicitní (*Guardando la TV mangio le patatine. Když se dívám na televizi, jím brambůrky*)

1.5.1 Infinitiv

Infinitiv se řadí k tzv. nefinitním slovesným tvarům. Tyto tvary se nečasují, tudíž neoznačují osobu ani čas absolutní (tj. přítomnost, minulost, budoucnost), ale naopak označují čas relativní (tj. současnost, předčasnost, následnost). „Poněvadž se nefinitní tvary používají často jako jména podstatná nebo přídavná, bývají nazývány rovněž jmenné tvary slovesné (*le forme nominali del verbo*).“ (S. Hamplová, 2004, s. 236)

Italština rozlišuje infinitiv:

- jednoduchý neboli přítomný (*l'infinito presente*) – *scrivere, vivere*
který se dále z hlediska slovesného rodu dělí na:
  - činný: *preparare*
  - trpný (pouze u sloves přechodných): *essere preparato*

- složený neboli minulý (*l'infinito passato*) – *avere scritto, avere vissuto*
  - činný: *avere preparato*
  - trpný: *essere stato preparato*

Ve větě může zastupovat různé větné členy – přísudek, podmět, jmenné složky přísudku, přívlastek, předmět přímý/nepřímý. Další jeho využití je při tvorbě tzv. implicitních vět.

1.6 Substantivizace

„Substantivizace (*la nominalizzazione*) je transformace (technicky vzato transkategorizace) jazykového elementu jakékoliv povahy (slovo, výraz, fráze, komponent fráze, atd.) a kategorie ve jméno.“ (Giuliana Fiorentino. *Nominalizzazioni in "Enciclopedia dell'Italiano". Treccani - La cultura italiana [online]. Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/nominalizzazioni_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/nominalizzazioni_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)*)

Tento proces může proběhnout pomocí morfologických prostředků, tj. sufixů (1), nebo pomocí syntaktických prostředků, tj. přidáním členu (2).

(1) *fumare* → *fuma - tore* (verbo – nome)

sbadato → *sbadat - aggine* (aggettivo – nome)

(2) *nascere* → *il nascere* (verbo – nome)

bello → *il bello* (aggettivo – nome)

bene → *il bene* (avverbio – nome)

Na následujících stranách se zaměříme na substantivizaci syntaktickou, kde velkou roli hraje člen. Jednoduše bychom mohli říci, že přidáním členu před jiný slovní druh dostaneme jeho zpodstatnělou verzi. Pokud se ale blíže podíváme na případ zpodstatnělého infinitivu, zjistíme, že to není pravda, neboť zpodstatnělý infinitiv nese vlastnosti nejen podstatného jména, ale nadále si také ponechává vlastnosti slovesa.

2 Substantivizace infinitivu

Italské označení pro tento jev je *l'infinito sostantivato* či méně používaný výraz *l'infinito nominale*. U tohoto jevu je infinitiv doplněn o determinant a je obklopen syntaktickými prvky nominálními či verbálními. Typickým a nejčastěji zmiňovaným determinantem je člen, avšak na zpodstatnění infinitivu se můžou podílet i jiné slovní druhy.

2.1 Determinanty

a) určitý člen

(1) „**Il pensare** alla macchina mi ha indotto a pensare alle leggi naturali e alle leggi del nostro pensiero.“ (Umberto Eco, *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1980. Dostupné z: InterCorp)

(2) „(...) si sentiva **il tossire** dei bambini che di vicolo in vicolo rimbalzava e (...).“ (Giuseppe Bonaviri. *L'enorme tempo* [online]. Milán: Rizzoli Editore, 1976. Dostupné z: InterCorp)

b) neurčitý člen

(3) „Era **un correre** disordinato, il frumento ondeggiava; verde del grano e nero del terreno si alternavano.“ (Giuseppe Bonaviri. *L'enorme tempo* [online]. Milán: Rizzoli Editore, 1976. Dostupné z: InterCorp)

(4) „Era **un partire** da sé dai propri luoghi per arrivare alle altre, (...).“ (SubCorpus: STAMPA [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

c) ukazovací zájmena/adjektiva

(5) „Niente sfuggiva ai suoi occhi vigili ed era sempre in moto, contrariamente a Clara, che trovava tutto molto carino e per lei era **lo stesso mangiare** tartufi ripieni o minestra avanzata, (...).“ (SubCorpus: NARRAT [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(6) „Perché la vita non è niente di particolare, solo un susseguirsi di avvenimenti senza senso, senza gioia né dolore, sta a noi avere la forza di sopportare **questo andare avanti** privo di importanza.“ (SubCorpus: MON2001_04 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

d) přivlastňovací zájmena/adjektiva

(7) „Dopo tutto **il suo vivere** da amazzone guerriera, un' insoddisfazione profonda s'era fatta strada nel suo animo.“ (Italo Calvino. *I nostri antenati* [online]. Milán: Mondadori,

2003. Dostupné z: InterCorp)

(8) „*Cosa hai visto **nel tuo viaggiare**? E in che modo ti ha cambiato per farti diventare quello che sei ora?*“ (SubCorpus: MON2005_07 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

e) neurčitá zájmena/adjektiva

(9) „*Dopo **tanto meditare** sul suo corpo morto, ora faceva morire nel suo corpo, (...).*“ (SubCorpus: NARRAT [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(10) „*Se solo si fossero resi conto di quanto erano ridicoli, visti da qualche metro di distanza, **ognuno parlare** in una direzione diversa, sovrapponendo le voci, in due monologhi senza contatto.*“ (SubCorpus: NARRAT [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

f) tázací/zvolací zájmena/adjektiva

(11) „*(...) un piccolo fatto comico avvenuto in casa di sua sorella, a Milano quando ella era là... **Che ridere!** ...Ella dunque poteva ridere, lontana da me; poteva essere gaia.*“ (Gabriele D`Annunzio. Triongo, s. 13 dle S. Vanvolsem, 1983, s. 114)

(12) „*Altro **che parlare** di civiltà!*“ (SubCorpus: MON2005_07 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

g) vztažná zájmena

(13) „*(...) qui in camera da voi mi conviene preder commiato, **al qual** prendere venuto sono.*“ (Giovanni Boccaccio. Il Decameron. X, 9, 79 dle S. Vanvolsem, 1983, s. 114)

(14) „***Il qual brancolare** sentendo le femine che deste erano, cominciarono a dire: «Chi è là?»*“ (Giovanni Boccaccio. Il Decameron. IV, 10, 27. dle S. Vanvolsem, 1983, s. 114)

Použití determinantu u substantivizovaného infinitivu je povinné. Právě determinant nám dává najevo, že se jedná o tento jev. Existují ale výjimky. Gramatika umožňuje vypuštění členu v případě, že se setkáme s více substantivizovanými infinitivy za sebou, kterým náleží stejný determinant. „Neopakování členu před druhým infinitivem posiluje vnitřní soudržnost celé konstrukce. Pokud bychom chtěli analyzovat dané syntagma, jednalo by se o: „det. + (inf. + inf.)“, naopak tradiční model dle gramatiky by vypadal: „(det. + inf.) + (Ø + inf.)“. (S. Vanvolsem, 1983, s. 105).

Člen u druhého, případně třetího infinitivu, může být vypuštěn i v případě, že syntagma je obklopeno dalšími prvky jako přídavným jménem či přívlastkem neshodným. I v tomto případě dochází k posílení vnitřní soudržnosti.

(15) „(...) *cominciò, dico, **un andare e venire di gente**, così affollato, così incessante, che addio sonno.*“ (Alessandro Manzoni. I promessi sposi, s. 643 dle S. Vanvolsem, 1983, s. 105)

(16) „(...) è **un continuo andare e venire**, come alla ventura, senza disegno generale, senza disegno ne` particolari.“ (Tamtéž, s. 836 dle S. Vanvolsem, 1983, s. 105)

Zajímavé však je, že jako příklad Vanvolsem udává substantivizované infinitivy, které jsou si sémanticky velmi blízké *andare* – jít, *venire* – přijít. Záměna těchto dvou sloves je pro nerodilé mluvčí velmi snadná.

V korpusu CORIS/CODIS jsem se proto pokusila vyhledat další příklady, kdy za sebou následuje více substantivizovaných infinitivů a zaměřila jsem se, pokud je u nich determinant jednotlivě opakován či nikoliv. Aby naše vyhledávání bylo jednodušší, zaměřila jsem se na kombinaci infinitivů se sufixem *-are* a determinantem v podobě určitého členu.

Vzorci „det. + (inf. + inf.)“ odpovídalo celkem šest výskytů.

(17) „*La cadenza di marcia, il rullo dei tamburi, lo squillo della fanfara, **il gridare e cantare e battere** ritmicamente le mani non sono tutte scansioni incitative?*“ (SubCorpus: PRACC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Ten samý počet příkladů odpovídal zadání „(det. + inf.) + (det. + inf.)“.

(18) „*Molte azioni che ne derivarono ben presto, come il picchiare, il pungere, il colpire, **il lanciare e il gettare**, per quanto si siano articolate e complicate tecnicamente, (...).*“ (SubCorpus: PRACC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Dle tohoto italského korpusu lze usoudit, že vynechání členu je stejně tak časté, jako jeho opakování. Ze sémantického hlediska výše uvedené substantivizované infinitivy si jsou i nejsou blízké. Například ve větě 17 jsou infinitivy významově vzdálené, přesto u nich nedochází k opakování určitého členu před každým substantivizovaným infinitivem, naopak v příkladu 18 infinitivy *il lanciare e il gettare* si jsou sémanticky blíže, ale člen *il* je opakován u každého z nich, pravděpodobně z důvodu většího důrazu.

Determinant v podobě členu samozřejmě nemusí být tím jediným, který lze vynechat nebo opakovat.

(19) „(...) *per una eclatante vitalità, per **il suo assommare e sintetizzare** il comico della vita (...).*“ (SubCorpus: STAMPA [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(20) „*Incontrare Sottsass significa inevitabilmente toccare le corde delle emozioni: **il suo parlare e il suo creare** è per un "disegno" centrato (...).*“ (SubCorpus: EPHEM [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Ve větě 19 je posesivní přídavné jméno *suo* pouze před substantivem *assommare*, přesto specifikuje i následující substantivizovaný infinitiv *sintetizzare*, který je připojen slučovací spojkou *e*. Ve větě níže se determinant jednotlivě opakuje před každým substantivem. Dle mého názoru by i v tomto případě mohlo dojít k vynechání determinantu před druhým infinitivem bez toho, aniž by byl pozměněn význam.

Závěr, který bychom z daných příkladů mohli vyvodit, je, že sloučení v jeden člen, případě jeho opakování před jednotlivými infinitivy, je zcela dobrovolné a je to otázka spíše stylistiky. Je ale důležité si uvědomit, že vypuštění neznamena neexistenci členu, nýbrž pouze jeho nevyjádření.

3 Substantivizovaný infinitiv vs. lexikalizovaný infinitiv

Pokud chceme hovořit o substantivizovaném infinitivu je důležité rozlišit dva druhy. Existuje substantivizovaný infinitiv, který i nadále nese vlastnosti slovesa a substantivizovaný infinitiv plně lexikalizovaný jako podstatné jméno, tzv. l'*infinitivo lessicalizzato*, který svým významem již neodpovídá významu slovesa.

(21) „*Costoro avevano fatto uscire a tal punto di senno quegli sprovveduti che, correndo a frotte dietro di loro, anche ragazzi di sedici anni, contro **il volere** dei genitori, portando con sé solo una bisaccia e un bastone, senza danaro, lasciati i loro campi, li seguivano come un gregge, e formavano una gran massa.*“ (Umberto Eco. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1980. Dostupné z: InterCorp)

(22) „*Uno si aspetta che siano altre cose a salvare la gente: **il dovere**, l'onestà, essere buoni, essere giusti.*“ (Alessandro Baricco. *Oceano mare* [online]. Milán: Rizzoli, 1997. Dostupné z: InteCorp)

(23) „*Guardava nel ricordo il tempo in cui guardava **il nascere** della memoria altrui, della Storia, e di tante storie che non sarebbe stato lui a scrivere.*“ (Umberto Eco. *Il pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp.)

(24) „*Stava studiando il modo di giocare qualche tiro ai rivali, che li facesse tornare al più presto sulle rispettive navi, ma **il vedere** che Viola mostrava di gradire in egual modo la corte dell' uno e quella dell' altro, gli ridiede la speranza ch'ella volesse solo farsi gioco d' entrambi, e di lui insieme.*“ (Italo Calvino. *I nostri antenati* [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp)

Podíváme-li se na tyto čtyři příklady, na první pohled by se dalo říci, že se jedná o substantivizovaný infinitiv, avšak není tomu tak. Pokud se zaměříme na význam infinitivů výše, zjistíme, že v prvních dvou příkladech se jedná o podstatná jména neboli o lexikalizované infinitivy. Ve zbylých dvou případech o substantivizovaný infinitiv.

Jak lze tyto dva druhy odlišit? Použití morfologického hlediska, tzn. každý lexikalizovaný infinitiv je ohebný stejně jako podstatné jméno, by v tomto případě

nestačilo, neboť lexikalizovaných infinitivů, které tvoří množné číslo, není mnoho. Pro lepší určení poslouží kritérium sémantické, kterým, jak zmiňuje S. Vanvolsem (S. Vanvolsem, 1983, s.67), se zabýval německý lingvista Wilhelm Meyer-Lübke ve své knize *Grammatik der Romanischen Sprachen*. Z jeho myšlenek vyplývá následující:

„1. Substantivizované infinitivy v kontextu, ve kterém se nachází, zachovávají svůj základní význam, který je již obsáhlý ve slovesu, jsou považovány za formy s verbální hodnotou. Jedná se tedy o pravé substantivizované infinitivy.

2. Substantivizované infinitivy lexikalizované jako podstatné jméno jsou naopak ty infinitivy, které se ve studovaném textu objevují s významem, kterému sloveso neodpovídá. Jedná se o formy s nominální hodnotou řazené do kategorie podstatných jmen.“ (S. Vanvolsem, 1983, s.68)

3.1 *Lexikalizovaný infinitiv*

Plně lexikalizované infinitivy jsou brány jako plnohodnotná podstatná jména, i přesto že jejich forma se plně shoduje s tvarem infinitivu. Nesou nominální význam, který již plně neodpovídá významu slovesa.

Z morfologického hlediska jsou tyto infinitivy plně zpodstatnělé, tudíž jsou nositelé rodu, v tomto případě se jedná vždy o rod mužský (*il genere maschile*) a v některých případech tvoří množné číslo dle gramatických pravidel, tzn. dochází ke změně koncovky. Avšak není zde brán zřetel na typická zakončení infinitivů jako *- are*, *- ere*, *- ire*, neboť klasický infinitiv není schopen tvořit množné číslo. O tomto jevu hovoří J. Karulin: „Předpokládá-li se, že sufix *-ere* infinitivu *dovere* zůstane nadále sufixem infinitivu, znamená to, že není možné vytvořit množné číslo tohoto slova, protože takováto koncovka infinitivu není schopna podstoupit tuto transformaci. Koncovka *-e* slova *dovere* se může změnit na *-i* (*doveri*) pouze v případě, že se jedná o flexi nominální.“ (Juri Karulin. *O Substantivacii infinitiva*. 1959, s.56 dle S. Vanvolsem, 1983, s. 70). Z tohoto vyplývá, že při transformaci infinitivu v podstatné jméno dochází k modifikaci vlastní formy slova.

(25) „*Vi invito a venire a terra, - disse il Barone, con voce pacata, quasi spenta, - e a riprendere i doveri del vostro stato.*“ (Italo Calvino. *I nostri antenati* [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp)

Lexikalizované infinitivy netvoří pasivní, ani minulou formu a nejsou schopny k sobě připojit enklitická zájmena.

Ze sémantického hlediska lexikalizovaný infinitiv na rozdíl od substantivizovaného infinitivu se může pojit pouze ke komplementům nominálním. Substantivizovaný infinitiv se může nacházet ve spojení nejen nominálních, ale i verbálních komplementů.

Další příklady lexikalizovaného infinitivu:

(26) „*Tremilaseicentoventuno bombardamenti aerei sul Vietnam in sei mesi, dichiarano gli Stati Uniti. - In Grecia, i militari assumono **il potere** e sospendono la costituzione.*“ (Elsa Morante. La Storia: Romanzo [online]. Turín: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp)

(27) „*Jacopo aveva insistito perché vi mettessimo di buonora il pret, quella sorta di intelaatura ovale che tiene le coperte sollevate, e su cui si posa uno scaldino con la brace - ed era probabilmente per farci assaporare tutti **i piaceri** della vita in villa.*“ (Umberto Eco. Il pendolo di Foucault [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp)

3.2 Substantivizovaný infinitiv

Jak již bylo zmíněno výše k rozeznání substantivizovaného infinitivu od infinitivu plně lexikalizovaného slouží především sémantické hledisko. Substantivizované infinitivy svým významem z velké části odpovídají významu slovesa.

K vyjádření substantivizované infinitivu lze použít opisné vazby „*l'azione di...*“ nebo „*il fatto di...*“

Například následující větu:

(28) „**Il pensare alla macchina** mi ha indotto a pensare alle leggi naturali e alle leggi del nostro pensiero.“ (Umberto Eco. Il nome della rosa [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1980. Dostupné z: InterCorp)

bychom mohli přepsat jako:

„**Il fatto di pensare alla macchina** mi ha indotto a pensare alle leggi naturali e alle leggi del nostro pensiero.“

Z morfologického hlediska o substantivizovaném infinitivu lze říci, že:

1. přítomný infinitiv (*l'infinito presente*) vyjadřuje současnost a minulý neboli složený infinitiv (*l'infinito passato*) vyjadřuje předčasnost
2. infinitiv může vyjadřovat činný i trpný rod
3. k infinitivu lze připojit zájmena

O různých formách infinitivu píše Sylva Hamplová ve své Mluvnici italštiny (S.Hamplová, 2004, s. 243.):

- *il (non) nascondere* (infinitiv jednoduchý činný)
- *il (non) essere nascosto* (infinitiv jednoduchý trpný)
- *il (non) aver nascosto* (infinitiv složený činný)
- *il (non) esseere stato nascosto* (infinitiv složený trpný)

Avšak prakticky jsou některé formy natolik složité, že v běžném jazyce se s nimi neseťkáme.

Výše zmíněné prvky odlišují substantivizovaný infinitiv od plně lexikalizovaného infinitivu. Na první pohled zde hovoříme o znacích verbálního charakteru, i přesto substantivizovaný infinitiv nese znaky také podstatného jména (má determinant, může být doplněn o přídavné jméno atd.).

Z pohledu syntaxe substantivizovaný infinitiv může být jádrem nominální struktury, verbální struktury či struktury s verbálními i nominálními prvky (viz níže).

4 Syntax substantivizovaného infinitivu

4.1 Nominální prvky

Nejdůležitějším nominálním prvkem je člen mužského rodu. Může se jednat o člen určitý, neurčitý nebo předložkový člen (*la preposizione articolata*). Mezi další nominální elementy patří přídavné jméno, determinační komplement a jiné. Je však nezbytné rozlišit nominální elementy nezbytné k substantivizaci od elementů, které substantivizovaný infinitiv doplňují a jejich vypuštění nezmění substantivizovanou povahu infinitivu.

Jak již bylo zmíněno, k substantivizaci infinitivu je zapotřebí determinant. Nejčastějším determinantem je člen, který může být zastoupen i jiným slovním druhem (viz. 2.1). Přítomnost determinantu hraje zásadní roli, bez jeho použití infinitiv ztrácí svůj substantivizovaný charakter.

(29) „*“Fatti sotto e para il cappello” e io con quella catinellata d' acqua sul capo, perché il chiedere un po ' di pane non è vergogna, non è vero? Me ne tornai subito a casa, e perché avevo sempre una gran fame, messi i piedi sul caldano per rasciugarmi, e voi siete tornato, e me li sono trovati bruciati, e intanto la fame l' ho sempre e i piedi non li ho più!*“ (Carlo Lorenzi Collodi. *Le avventure de Pinocchio. Storia di un burattino* [online]. 1906. Dostupné z: InterCorp)

(30) „*(...) dette il nome, il cognome e i connotati dei malandrini, e finì col chiedere giustizia.*“ (Carlo Lorenzi Collodi. *Le avventure de Pinocchio. Storia di un burattino* [online]. 1906. Dostupné z: InterCorp)

Jestliže každý substantivizovaný infinitiv potřebuje svůj determinant, může dojít ke třem syntaktickým strukturám, které si vypůjčíme od S.Vanvolsema (S. Vanvolsem, 1983, s. 83)

- (det. + inf.) + nominální syntaktické prvky
- (det. + inf.) + verbální syntaktické prvky
- (det. + inf.) + kombinace prvků

Na těchto schématech vidíme nezbytnost dvou základních prvků, tj. determinantu a infinitivu, pro vytvoření substantivizované konstrukce, avšak tyto prvky nemusí být v těsné blízkosti, jelikož některé další prvky obklopující zpodstatnělý infinitiv mohou být vloženy mezi determinant a infinitiv.

Mezi takové elementy patří přídavné jméno, které svou formou musí odpovídat

infinitivu. Znamená to tedy, že toto adjektivum musí být rodu mužského v jednotném čísle. Italská gramatika rozlišuje tři druhy přídavných jmen. Největší skupinu tvoří přídavná jména kvalifikativní (*gli aggettivi qualificativi*). Vyjadřují různé vlastnosti podstatného jména, resp. substantivizovaného infinitivu. Jejich podkategoriemi jsou přídavná jména obyčejná a relační (*di relazione*), která jsou odvozena od substantiv (*carta – cartaceo*).

(31) „***Il vivere semplicissimo di tali paesi, non lasciando sentire il bisogno degli agi, rende quasi inutile il privilegio del ricco, onde tutti si trovano in una povertà volontaria.***“ (SubCorpus: MON2005_07 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Druhou skupinu adjektiv tvoří adjektiva determinativní (*gli aggettivi determinativi*). Vymežují nebo zpřesňují význam rozvíjeného jména. V češtině je většina z nich považována za zájmena. I determinativní adjektiva se dále dělí na pět podskupin – přívlastňovací, ukazovací, neurčitá, tázací, číselná.

(32) „***Questo accadde anche durante la dinastia Zhou sotto cui si ebbe il primo nascere e fiorire delle idee e delle scuole filosofiche (...).***“ (SubCorpus: PRACC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Dalším nominální prvkem je determinativní komplement, který se skládá ze substantiva nebo skupiny substantiv a k infinitivu je připojen předložkou *di*. Pokud bychom chtěli hledat český výraz odpovídající tomuto doslovnému překladu z italštiny, pravděpodobně by se jednalo o přívlastek neshodný. Tento determinativní komplement vyjadřuje logický podmět věty.

(33) „***(...) mirando il fuggire degli anni miei.***“ (Francesco Petrarca. Rime, CXXII, 10 dle S. Vanvolsem, 1983, s. 83)

Logický podmět věty je obsažen v celém nominálním syntagmatu. *Il fuggire degli anni miei* lze chápat jako *gli anni miei che fungono*.

(34) „***Perfino il vociare di bambini, le grida (...).***“ (SubCorpus: MON2011_13 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Logickým podmětem věty 34 jsou děti – ***I bambini vociano***.

Ovšem vyjádření logickém podmětu věty obsahující substantivizovaný infinitiv není jediná funkce determinativního komplementu.

Rozlišujeme dva druhy:

- podmětný (viz výše)
- předmětný

(35) „*Del segare delle erbe.*“ (Leonardo Da Vinci. *Scritti letterari.* s. 136. dle S. Vanvolsem, 1983, s. 84)

V tomto případě determinační komplement vyjadřuje předmět této věty, podmět zůstává nevyjádřen. Z logického hlediska nemůže říci, že *le erbe segano*, nýbrž *le erbe vengono segate da qualcuno*.

Samotný Vanvolsem (S. Vanvolsem, 1983, s.85) přiznává, že dvojitá funkce tohoto komplementu může být trochu matoucí, pokud význam daného slovesa umožňuje dvojitou interpretaci. Jako příklad uvádí: „*il battere del giovanotto.*“ Toto nominální syntagma bychom mohli parafrázovat dvěma způsoby:

- *Il giovanotto batte qualcuno.* – v tomto případě je giovanotto logickým podmětem věty
- *Il giovanotto é battuto da qualcuno.* – naopak zde se jedná o předmět

Je ale nutné podotknout, že s případy, kdy tento neshodný komplement vyjadřuje předmět věty, se v současné italštině nesetkáme. Tato konstrukce je lingvisty považována za agramatickou a předmět se nachází v bezprostřední blízkosti ihned po substantivizovaném infinitivu – viz 4.2.

O postavení substantivizovaného infinitivu mezi dvěma kategoriemi jsme se zmínili mnohokrát. S tím se setkáme i v tabulce níže (S. Vanvolsem, 1983, s. 85), kde je ukázáno užití přímého předmětu a determinačního komplementu s infinitivem, zpodstatněným infinitivem a podstatným jménem.

<i>*trasportare di roba</i>	<i>un trasportare di roba</i>	<i>un trasporto di roba</i>
<i>trasportare la roba</i>	<i>un trasportare la roba</i>	<i>*un trasporto la roba</i>

Dle této tabulky dojdeme k závěru, že pouze zpodstatnělý infinitiv může mít jak determinační komplement, tak předmět přímý. Naopak samotný infinitiv slovesa ve spojení s determinačním komplementem (**trasportare di roba*) nefunguje. To samé platí ve spojení podstatného jména a přímého předmětu (**un trasporto la roba*).

Mezi další nominální prvky patří relativní fráze (*la frase relativa*).

(36) „(...) *si voltarono tutt` e due a donna Prassede con **quel ringraziare che accetta***.“
(Alessandro Manzoni. I promessi sposi s. 759 dle S. Vanvolsem, 1983, s. 86)

Posledním nominálním komplementem jsou předložky. Jakákoliv předložka může být spojena se substantivizovaným infinitivem. Je nutné poznamenat, že po předložkách *in* a *con* dochází dle gramatických pravidel současné italštiny vždy k substantivizaci infinitivu.

(37) „*Naturalmente mi guardai bene **dal dire** cosa conoscevo di Parigi, perché tutte le mie cognizioni risalivano a una gita scolastica con le suore quando papà lavorava in miniera a Charleroi*.“ (Antonio Tabucchi. Il gioco del rovescio [online]. Milán: Feltrinelli, 1996. Dostupné z: InterCorp)

(38) „*In sulle prime la buona donnina cominciò **col dire** che lei non era la piccola Fata dai capelli turchini*;“ (Carlo Lorenzi Collodi. Le avventure de Pinocchio. Storia di un burattino [online]. 1906. Dostupné z: InterCorp)

(39) „(...) *ma anche quando le sue mani toccavano cose fragilissime, come certi codici dalle miniature ancor fresche, o pagine corrose dal tempo e friabili come pane azzimo, egli possedeva, mi parve, una straordinaria delicatezza di tatto, la stessa che egli usava **nel toccare** le sue macchine*.“ (Umberto Eco. Il nome della rosa [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1980. Dostupné z: InterCorp)

4.2 Verbální prvky

Prvním verbálním prvkem je spona (*la copula*), kterou se substantivizovaný infinitiv stává v případě substantivizace slovesa *essere*. Celá konstrukce pak tvoří přísudek jmenný se sponou (*il predicato nominale*).

(40) „*Ma anch'io quello che voglio è soltanto **l' essere uno** che sa quello che vuole! » e per dirglielo galoppa seguendo lei che ride e dice: (...)*.“ (Italo Calvino. I nostri antenati [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp)

V případě substantivizace tranzitivních sloves, což jsou slovesa schopná tvořit trpný rod, se v jejich bezprostřední blízkosti může nacházet přímý předmět (*il complemento oggetto*).

(41) „**Il dire la verità e la medicina non vanno proprio d' accordo, se non in gravi casi di emergenza.**“ (Mario Puzo. *Il padrino* [online]. Milán: Casa Editrice Corbaccio, 1992. Dostupné z: InterCorp)

Není to pouze přímý předmět pojící se k zpodstatnělému infinitivu. Mezi verbální prvky řadíme i nepřímý předmět (*il complemento di termine*), který ke substantivizovanému infinitivu je připojen předložkou „a“, příp. předložkovým členem.

(42) „*Non posso esimermi dal chiedere al Daily Telegraph di inoltrare tali documenti alla commissione per i bilanci, dando prova di quella trasparenza che la stampa richiede ai membri di questo Parlamento.*“ (Jens Geier. [online]. Brusel: European Parliament, 2011. Dostupné z: InterCorp)

K substantivizovanému infinitivu se mohou dále vázat příslovce:

(43) „*L'andare dello scrivere tirato a sasso di argine del mio fiume, io con il sempre andare dei passi attaccati a parola (...).*“ (SubCorpus: MISC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

nebo gerundia:

(44) „**Il partire brontolando...**“ (S. Vanvolsem, 1983, s. 87)

Vanvolsem (S. Vanvolsem, 1983, s. 87 a s. 88) zmiňuje další verbální elementy. Mezi další by patřil *complemento d'agente*, komplement používaný při pasivní formě, který značí vykonavatele děje. Musí se však jednat o živého vykonavatele děje, v opačném případě se jedná o *complemento di causa efficiente*.

Možnost tvořit složený tvar včetně schopnosti tvořit pasivum byla zmíněna v kapitole 3.2. K tvorbě složeného tvaru slouží pomocná slovesa *essere* a *avere* (*i verbi ausiliari*) – viz 1.5. Tato pravidla se uplatňují i pro tvoření složeného tvaru substantivizovaného infinitivu jak v činném, tak v pasivním tvaru.

Dále sem patří nespočet příslovečných určení – *i complementi circostanziali*, kterých italština oproti češtině rozlišuje více. Vanvolsem ještě přidává příklad, na kterém ukazuje kombinaci více verbálních prvků:

(45) „*(...) quel dar così spesso ragione agli altri.*“ (Alessandro Manzoni. *I promessi sposi*, s. 409 dle S. Vanvolsem, 1983, s. 88)

Substantivizovaný infinitiv je dále schopen na sebe navazovat zájmena v enklitickém postavení. Tyto tvary jsou připojeny k předcházejícímu slovu, v našem případě infinitivu, z pravé strany a píší se s ním dohromady. Enklitika, která se mohou pojit k substantivizovanému infinitivu, jsou:

1. Zájmena nepřízvučná předmětová (*le forme atone dei pronomi personali*)

1.1 Nepřímý předmět (zájmena 3.pádu)

osoba	jednotné číslo	množné číslo
1.os.	mi	ci
2.os.	ti	vi
3.os. muž.r.	gli	loro, gli
3.os. žen.r.	le	loro, gli

1.2 Přímý předmět (zájmena 4.pádu)

osoba	jednotné číslo	množné číslo
1.os.	mi	ci
2.os.	ti	vi
3.os. muž.r.	lo	li
3.os. žen.r.	la	le

(46) „*Mentre, con le labbra aride, continuavo a guardarla attraverso iridescenti strati di luce, mettendo a fuoco la mia libidine e dondolandomi appena sotto il giornale, mi sono reso conto che **il vederla** così, se mi concentravo in modo adeguato, poteva bastare a procurarmi immediatamente un godimento da poveracci;*“ (Vladimir Nabokov. *Lolita* [online]. Překlad: G. Arborio Mella. Milán: Adelphi, 1996. Dostupné z: InterCorp)

2. Zvratné zájmeno si (*il pronome riflessivo*)

(47) „*Ma nei confronti dei rispettivi fronti interni, e in definitiva nell'interesse generale dell'eurozona, viene comunque utile a Angela Merkel e a Nicolas Sarkozy **il trovarsi** con le spalle al muro e le ore contate, sull'orlo di quel baratro che l'Europa ha spesso dovuto*

vedere per trovare la forza di allontanarsene.“ (Franco Venturini. L'Italia, capro espiatorio perfetto [online]. Paříž: PressEurop, 2011. Dostupné z: InterCorp)

3. Zájmenné částice *ci* a *ne* (*le particelle pronominali ci e ne*)

Situací pro použití těchto částic je mnoho a jejich správné použití je třeba osvojit si dle daných pravidel.

(48) „*Questo perché **il trovarci** anche qui di fronte a una crescita molto importante, evidentemente ci dovrebbe indurre a una riflessione sul funzionamento dei passaggi successivi.*“ (Guido Sacconi. [online]. Brusel: European Parliament, 2008. Dostupné z: InterCorp)

4.3 Kombinované prvky

Zaměříme se na větu níže, kterou jsme již použili jako příklad v kapitole 4.1.

(49) „(...) *ma anche quando le sue mani toccavano cose fragilissime, come certi codici dalle miniature ancor fresche, o pagine corrose dal tempo e friabili come pane azzimo, egli possedeva, mi parve, una straordinaria delicatezza di tatto, la stessa che egli usava **nel toccare le sue macchine.***“ (Umberto Eco. Il nome della rosa [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1980. Dostupné z: InterCorp)

Substantivizovaný infinitiv je zde spojen s předložkou *in*, což je ryze nominální prvek. Podíváme-li se však, co za infinitivem následuje, zjistíme, že *le sue macchine* jsou v tomto případě předmět přímý, tudíž zde infinitiv *il toccare* na sebe navazuje jak nominální, tak verbální prvek. Naprosto totožnou kombinaci obou prvků můžeme vidět i na příkladu níže.

(50) „*E ' un vostro diritto ma, per quanto mi riguarda, voglio ribadire ancora una volta il mio disappunto **nel vedere la nostra sovranità distrutta.***“ (Timo Soini. [online]. Brusel: European Parliament, 2009. Dostupné z: InterCorp)

Zde je další důkaz, který jen potvrzuje, jak substantivizovaný infinitiv je bivalentní a stojí na pomezí podstatného jména a slovesa.

5 Funkce substantivizovaného infinitivu

Z hlediska funkce substantivizovaný infinitiv slouží:

(a) k doplnění nedostatku vhodné nominalizace v italské slovní zásobě, a to především v kategorii dějových jmen (*tzv. nomi d' azione e di processo*)

Př. *tutto questo **discorrere** mi disturba ~ tutto questo ***discorrimento** / ***discorso** mi disturba*

To, co mne ruší, je činnost popisovaná substantivizovaným infinitivem *discorrere*. Podstatné jméno *discorso* utvořené od tohoto infinitivu slovesa popisuje činnost plynoucí ze slovesa *discorrere*. Dějové podstatné jméno, které by více popisovalo tuto činnost/ děj ve svém trvání, je s příponou *-mente*, ale substantivum *discorrimento* neexistuje, proto je v tomto případě nejlepším řešením se uchýlit k substantivizovanému infinitivu, který tuto situaci zachytí v jejím průběhu na rozdíl od substantiva *discorso*.

(b) zejména k vyjádření dějové povahy popisované situace

(Verner Egerland a Raffaele Simone. Sostantivato, infinito in "Enciclopedia dell'Italiano". Treccani - La cultura italiana [online]. Dostupné z: http://www.treccani.it/enciclopedia/infinito-sostantivato_%28Enciclopedia-dell%27Italiano%29/)

Z pohledu funkce ve větě substantivizovaný infinitiv ztratil schopnost zastupovat funkci, která náleží pouze slovesům. Znamená to tedy, že zpodstatnělý infinitiv nemůže vykonávat funkci přísudku (*il predicato*), o čemž se zmiňuje S. Vanvolsem (S. Vanvolsem, 1983, s. 92).

Substantivizovaný infinitiv může ve větě vystupovat jako:

1. podmět (*il soggetto*)
2. podmětový predikát (*il complemento predicativo del soggetto*)
3. předmětový predikát (*il complemento predivativo dell' oggetto*)
4. přímý předmět (*l'oggetto diretto*)
5. předložkový komplement (*il complemento preposizionale*), jinými slovy může mít funkci příslovečného určení
6. přístavek (*l'apposizione*)

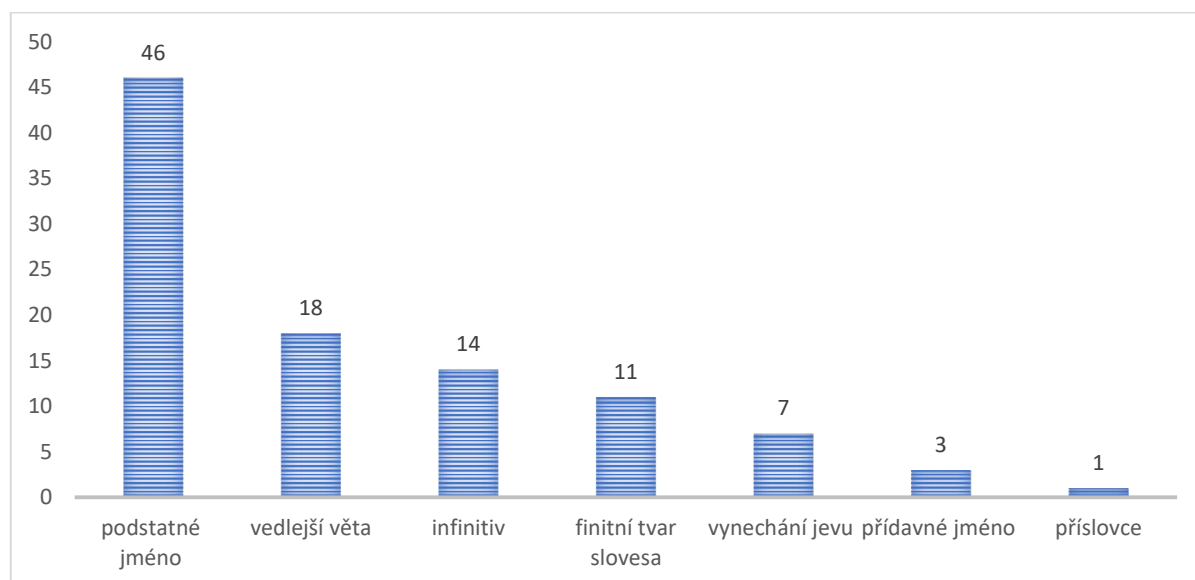

6 Překlady do češtiny

Ačkoliv hlavním cílem této práce není zkoumání českých překladů substantivizovaného infinitivu, ráda bych tomuto tématu věnovala alespoň krátkou kapitolu, a tím dovytvořila představu čtenáři o zpodstatněném infinitivu.

Následující fakta opírám o krátký průzkum založený na českém paralelním korpusu InterCorp, který je součástí projektu Český národní korpus. Na jeho vytváření se podílí studenti a pedagogové Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Ústav Českého národního korpusu (ÚČNN).

Pro náš menší výzkum jsem vzala sto příkladů substantivizovaného infinitivu se svým základním determinantem, tj. členem určitým.

(zdroj: vlastní zpracování)

Dle grafu výše je vidět, jakými způsoby je substantivizovaný infinitiv do češtiny překládán nejčastěji. Nejčastěji voleným slovním druhem je podstatné jméno.

Například následující věta:

(51) „*Si sentiva solo **il gradicare delle rane.***“ (Italo Calvino. I nostri antenati [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp)

byla překladatelem přeložena jako:

(52) „*Bylo slyšet jen **kuňkání** žab.*“ (Italo Calvino. Předkové [online]. Překlad: Zdeněk Digrin a Vladimír Mikeš. Praha: Odeon 1970. Dostupné z: InterCorp)

Také v následující větě 53 a jejím překladu níže můžeme vidět překlad substantivizovaného infinitivu podstatným jménem:

(53) „*Il segreto, il vero segreto alchemico e templare stava nell' identificare la Scaturigine di quel moto interno, dolce, tremendo e regolare come il **palpitare** del serpente Kundalini, ancora ignoto in molti suoi aspetti, ma certo preciso come un orologio, dell' unica, vera Pietra che mai fosse caduta in esilio dal cielo, la Gran Madre Terra.*“ (Umberto Eco. *Il pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp)

(54) „*Objevit tajemství, opravdové alchymické a templářské tajemství, znamenalo nalézt zřídlo tohoto vnitřního rytmu, marnivého, strašlivého a pravidelného jak **záchvěvy** hada Kundaliniho, zatím ještě ne docela probádaného, určitě však přesného jak hodiny, jediného Pravého kamene, který se vůbec kdy snesl z exilu na nebi: Velké matky Země.*“ (Umberto Eco. *Kyvadlo* [online]. Překlad: Zdeněk Frýbort. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Fakt, že jako nejčastější prostředek překladu bylo voleno právě podstatné jméno, vypovídá o poměrně silném vnímání zpodstatnělého infinitivu českými překladateli.

Za další prostředky čeští překladatelé volili i použití samotného infinitivu:

(55) „*Ecco come questa disciplina di scrivana da convento e l' assidua penitenza **del cercare** parole e **il meditare** la sostanza ultima delle cose m'hanno mutata.*“ (Italo Calvino. *I nostri antenati* [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp)

(56) „*Hle, kterak mě proměnilo toto dlouhotrvající pokání, úkol klášterní písárky **vyhledávat** slova a **promýšlet** nejzazší podstatu věci.*“ (Italo Calvino. *I nostri antenati* [online]. Překlad: Zdeněk Digrin a Vladimír Mikeš. Praha: Odeon 1970. Dostupné z: InterCorp)

dále pak vedlejší větu:

(57) „*Vale anche per essa infatti la regola che ha presieduto alla nascita e allo sviluppo del movimento socialista modern: **il germinare di una coscienza politica** dalla mentalità corporativa e rivendicativa non è sempre un fenomeno spontaneo, ma spesso, al contrario, esso deve essere promosso o quanto meno sollecitato dall' esterno.*“ (Giuliano Procacci. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp)

(58) „*I pro ni platí pravidlo, které provázelo zrod a vývoj moderního socialistického hnutí: **politické uvědomění, které vzniká z korporativního způsobu uvažování kladoucího požadavky, není vždy jevem spontánním, nýbrž často naopak vzniká z vnějšího podnětu.***“ (Giuliano Procacci. Dějiny Itálie [online]. Překlad: Drahoslava Janderová, Bohumil Klípa a Kateřina Vinšová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp) nebo finitní tvar slovesa, což je tvar vyjadřující osobu, číslo, čas a způsob.

(59) „*In quella primavera del 1953, assieme all' epidemia della pertosse, c'era **l'approssimarsi delle elezioni.***“ (Giuseppe Bonaviri. L'enorme tempo [online]. Milán: Rizzoli Editore, 1976. Dostupné z: InterCorp)

(60) „*Na jaře roku 1953 se spolu s epidemií černého kašle **blížily** i volby.*“ (Giuseppe Bonaviri. Nezměrný čas [online]. Překlad: Vladimír Mikeš. Praha: NLN, 1996. Dostupné z: InterCorp)

Mezi překlady s nejmenší výskytem bychom mohli najít přídatné jméno (61) či příslovce (63):

(61) „*«Qui l' unica è cercare di farli prigionieri ! » mi dissi, affrettandomi a precederli, sperando di trovare una pattuglia francese da avvertire dell' **approssimarsi** dei nemici.*“ (Italo Calvino. I nostri antenati [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp)

(62) „*“Nezbývá než nastrojít to tak, aby upadli do zajetí!” řekl jsem si a spěchal jsem, abych je předešel, doufaje, že najdu francouzský oddíl a upozorním ho na **blížícího se nepřítele.***“ (Italo Calvino. Naši předkové [online]. Překlad: Zdeněk Digrin a Vladimír Mikeš. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

(63) „*Fu così che venne a sapere che Lorenzo Daza era morto, e ne fu contento con tutto il cuore, pur sapendo che il prezzo di quell'allegria poteva essere **il continuare** a vivere senza la verità.*“ (Gabriel Márquez García. L'amore ai tempi del colera [online]. Překlad: Claudio M. Valentinetti. Milán: Arnoldo Mondadori Editore 1986. Dostupné z: InterCorp)

(64) „*Tak se dozvěděl, že Lorenzo Daza je už po smrti, a z celého srdce se zaradoval, byť s vědomím, že se možná raduje za cenu toho, že **nadále** bude žít bez pravdy.*“ (Gabriel Márquez García. Láska za časů cholery [online]. Překlad: Blanka Stárková. Praha: Odeon, 2003. Dostupné z: InterCorp)

Pro náš výzkum je nutné podotknout, že jsme použili „pouze“ sto infinitivů. Dle mého názoru lze usoudit, že i v případě použití větší škály substantivizovaných infinitivů, bychom došli k závěru, že nejčastěji voleným prostředkem překladu je podstatné jméno. Nicméně by s velkou pravděpodobností mohlo dojít ke změně pořadí u dalších překladů, neboť v našem případě se počty zkoumaných překladů již tak markantně od sebe neliší, případně bychom mohli najít ještě další možnosti překladu substantivizovaného infinitivu.

7 *Substantivizovaný infinitiv v kontrastu s ostatními způsoby deverbální derivace substantiv*

7.1 *Slovní zásoba a její vytváření*

Slovní zásoba je souhrn všech slov a slovních spojení v konkrétním jazyce. Slovní zásoba se dělí na aktivní, což je souhrn slov, které člověk aktivně využívá a pasivní, kam se řadí slova, kterým člověk sice rozumí, ale aktivně je nevyužívá.

Základní slovní zásoba čítá v italštině okolo 7000 lexémů, které se ještě dále dělí na tři kategorie:

- I. *lessico fondamentale* (okolo 2000 slov) – základní, nejvíce používaná slova nezbytná k vytvoření věty
- II. *lessico di alto uso* (2500 až 3000 slov) – slova vysoce frekventovaná, která jsou však používaná méně než slova z *lessico fondamentale*
- III. *lessico di alta disponibilità* (2300 slov) – slova spojená s popisem každodenního života, málo používaná v psané formě jazyka, více se s nimi setkání při mluvení

Komplexní slovní zásobu shrnuje GRADIT: *Grande dizionario italiano dell'uso*. Dle GRADITu italskou slovní zásobu tvoří až 270 000 jednotek. Na základě následující tabulky se můžeme podívat na kategoriální rozvrstvení základní slovní zásoby v kontrastu se slovní zásobou dle GRADITu. (číselné údaje jsou uváděny v procentech)

<i>CATEGORIA GRAMMATICALE</i>	<i>VOCABOLARIO DI BASE (CIRCA 7000 LESSEMI)</i>	<i>VOCABOLARIO ESTESO (CIRCA 260000 LESSEMI)</i>
nomi	60,6	61,8
verbi	19,6	8,6
aggettivi	15,4	26,0
avverbi	2,0	2,5
pronomi	0,8	0,1
congiunzioni	0,6	0,1
preposizioni	0,5	0,1
interiezioni	0,4	0,2

articoli	0,1	0,0
locuzioni	-	0,7

(zdroj: Treccani.it)

Dle historické stratifikace lze italská slovní zásoba rozdělit na čtyři kategorie:

- a) slova zděděná přímo z latiny (*lessemi ereditari*)
- b) slova zděděná nepřímo z latiny (*latinismi*)
- c) výpůjčky z ostatních jazyků, případně dialektů (*i prestiti linguistici*)
- d) slova vytvořená pomocí slovtvorných procesů

Body c) a d) i nadále umožňují vznik nových slov, neboť se jedná o neukončené procesy.

Přejímání slov z jednoho jazyka do druhého je proces, který probíhá skrz všechny jazyky. Stejně tak jako italština čerpala a dodnes čerpá z jiných jazyků, mnohé jazyky přebíraly italská označení, především z oblasti umění a hudby. Čeština není výjimka. Slova italského původu v české slovní zásobě jsou např. *tenor, kapela, liberto, galerie, kopule, novela, banka, pizza atd.*

Dle další tabulky vypůjčené z Treccani.it se můžeme podívat, z kterých jazyků pochází nejvíce výpůjček v tomto románském jazyce. Důležité je si povšimnout, že tabulka výpůjčky z jednotlivých jazyků rozděluje na ty, které se neadaptovaly. To jsou slova, u kterých lze ihned poznat jejich cizí původ, neboť jejich podoba neodpovídá klasické podobě slov v italštině. Př. *hard-disk, computer, radar, film*. Druhou skupinu tvoří slova, jež se adaptovaly, což znamená, že se změnila jejich grafická podoba a též morfologie dle jazyka, do kterého se adaptovaly. Př. italština převzala z maďarštiny slovo *kocsi* (kočár). Jelikož se toto slovo adaptovalo, jeho současná podoba je *cocchio*.

<i>PROVENIENZA</i>	<i>ADATTATI</i>	<i>NON ADATTATI</i>	<i>TOTALE</i>
greco	8342	13	8355
inglese	1989	4303	6292
francese	3517	1465	4982
spagnolo	792	263	1055
tedesco	360	288	648

arabo	430	203	633
russo	166	86	252
provenzale	240		240
giapponese	86	126	212
porthogese	161	47	208
turco	127	45	172

(zdroj: Treccani.it)

V této tabulce lze pokračovat dále. Mezi další jazyky patří hebrejšťina, sanskrt nebo čínština, avšak počet slov převzatých z těchto jazyků je nižší.

Na tvorbě slovní zásoby se dále z velké části podílí tzv. slovotvorné procesy. Patří sem:

- odvozování (*la derivazione*)
- víceslovná pojmenování (*le parole polirematiche*)
- skládání (*la composizione*)

7.1.1 Odvozování

Odvozování je nejrozsáhlejší slovotvorný proces. Spočívá v tvorbě nových slov ze slov již existujících pomocí afixů (*gli affissi*), tj. předpon (*i suffissi*) a přípon (*i prefissi*). Ve zkratce můžeme říci, že odvozováním pomocí přípon vznikají nová slova, která patří ke stejnému slovnímu druhu jako slova, z kterých vychází (*substantivum* → *substantivum*, *pollo* → *pollome*), nebo se jejich kategorie mohou lišit (*sloveso* → *substantivum*, *sonare* → *sonaglio*). Druhy přípon jsou:

- mutační – tyto přípony mění význam základového slova (*nevicare* – *nevicata*, *sněžit* - *vánice*; *calcio* – *calciatore*, *fotbal* - *fotbalista*)
- modifikační – tyto přípony dávají nově vzniklému slovu pouze jiný významový odstín (*ragazzo* – *ragazzino*, *chlapec* - *chlapeček*; *piccolo* – *piccolino*, *malý* – *maličký*)

Předpony se naopak kladou na začátek slova a nově odvozená slova patří ke stejnému slovnímu druhu jako slova výchozí. Některé předpony mohou mít i funkci předložky (*sotto*, *con* atd.)

7.1.2 Víceslovná pojmenování

Jedná se o vznik nových pojmenování na základě spojení dvou a více slov. Nově vzniklá spojení mohou patřit k různým slovním druhům. Vzájemné vztahy mezi spojenými slovy mohou být:

- a) koordinační – výrazy jsou rovnocenné a navzájem se modifikují, př. *edizione pirata – edizioni pirata*
- b) subordinační – jeden výraz je rozvíjen tím druhým, při tvorbě množného čísla dochází ke změně koncovky u rozvíjeného jména, př. *luna di miele – lune di miele*
- c) atributivní – jedná se ustálené spojení adjektiva se substantivem, kdy adjektivum specifikuje podstatné jméno, př. *prima pagina – prime pagine, viso pallido – vise pallide*

Tato pojmenování se mohou řadit do kategorie:

- substantiv – *doppio senso, borsa di studio*
- sloves – *mettere via, fare prima*
- adjektiv – *fuori stagione, al verde*
- příslovců – *a caldo, sulla carta*

7.1.3 Skládání

Skládání je spojení slovních základů dvou nebo více slov. Nově vytvořené slovo svým významem může být odlišné od slov, z kterých vzniklo. Nejvíce složených slov (*le parole composte*) patří do kategorie podstatných jmen, dále adjektiv, sloves, případně složením vznikají i některá příslovce. Vztahy mezi spojovanými slovy jsou:

- a) koordinační - *caffelatte*
- b) subordinační - *senz'atetto*
- c) atributivní – *cassaforte*

7.2 Deverbální substantiva

Deverbální substantiva jsou podstatná jména vzniklá odvozením od sloves. Do kategorie deverbálních substantiv se řadí činitelská podstatná jména (*nomi di agente*), jména dějů (*nomi d'azione*), názvy prostředků (*nomi di strumento*) a míst (*nomi di luogo*).

Deverbální substantiva mohou vzniknout:

- sufixací (nikoliv prefixací!)

- konverzí
  - tvary některých sloves v 1. a 3. os. j.č. přítomného času (*arrivo, approdo, ricerca, rinuncia*)
  - nominalizace nefinitních slovesných tvarů
    - přičestí minulé (*participio passato*) – *camminata*
    - přičestí přítomné (*participio presente*) – *insegnante*
    - gerundium – *riqualificando*
    - substantivizovaný infinitiv – *il parlare*

7.2.1 *Nomi di agente, strumento e luogo*

Činitelská podstatná jména jsou substantiva, která označují osobu vykonávající činnost plynoucí ze slovesa, z kterého vychází. Tyto slova mohou být zakončená na přípony – *tore* (*conduttore, educatore*), – *trice* (*lavoratrice, scrittrice*), – *ino* (*scalpellino, spazzino*), – *one* (*mangione, impiccione*) či – *tario* (*intestatario*). Další *nomi di agente* vznikly substantivizací přičestí přítomného (*presidente*), přičestí minulého (*abbonato*), případně gerundia (*laureando*).

Nomi di strumento lze charakterizovat jako názvy věcí nezbytných k provedení akce popisované daným slovesem. Mezi nejčastější sufix těchto jmen patří – *tore* (*calcolatore, bollitore*), – *toio* (*mangiatoia*), – *ino* (*frullino, candeggina*), – *aglio* (*sonaglio*). Dále se zde nachází i některá přičestí sloves (*pulsante*).

Také *nomi di luogo* jsou významově spjata se slovesem. Popisují místo, kde se daná činnost odehrává. Jejich sufixy jsou – *toio* (*lavatoio, spogliatoio*), – *torio* (*domitorio, crematorio*) a – *eria* (*raffineria*).

7.2.2 *Nomi d` azione*

V popředí našeho zájmu však stojí dějová podstatná jména. Je to z toho důvodu, že právě tato deverbální substantiva se svým významem nejvíce přibližují substantivizovanému infinitivu, že je možné je dát do kontrastu a porovnat jejich odlišnosti. Jako první si však krátce *nomi d` azione* představíme.

V kapitole 1.4 bylo zmíněno, že krom konkrétních entit mohou podstatná jména označovat i abstraktní entity. Do této kategorie spadají právě dějová podstatná jména, neboť označují akci, děj, činnost, případně výsledek děje.

Obecně bychom o nich mohli říci, že představují substantivum, prostřednictvím kterého je možné se odkázat na slovesný přísudek. Př.

Gianni é partito per l'estero. La sua partenza mi ha fatto piangere.

Dějové substantivum je obecně parafrázováno přísudkem nebo výrazem typu *l'atto di, l'evento di, lo stato di* atd. Jednotlivé opisné vazby jsou voleny na základě charakteru slovesa, z kterého vychází. Důležitým ukazatelem je zde povaha slovesného děje neboli *aktionsart*. Je to parametr, podle něhož děj lze fázovat nebo kvantifikovat pomocí morfologických prostředků. Italská rozlišuje slovesa.

- *puntuali* (netrvají v čase) x *durativi* (trvají v čase)
- *telici* (děj směřuje k cíli) x *non telici* (dosažení určitého bodu není relevantní)
- *statici* (neoznačují pohyb) x *dinamici* (označují pohyb)

Dále se dle dějovosti slovesa trvajících v čase dělí do čtyř skupin:

- *i verbi stativi*
- *i verbi continuativi*
- *i verbi risultativi*
- *i verbi trasformativi*

Právě dějovost, resp. míra jejího vyjádření, bude hrát jednu z klíčových rolí v našem porovnání se substantivizovaným infinitivem.

Nejčastějším sufixem pro tvobu dějových jmen je přípona *-zione* (*operazione, costruzione*), dále *-mento* (*cambiamento, movimento*), *-tura* (*andatura, coloratura*), *-aggio* (*lavaggio, montaggio*), *-a/enza* (*partenza, ignoranza*), *-a/u/ita* vzniklá substantivizací přičeští minulého (*dormita, andata*) a nulový sufix u slov vzniklých skrz konverzi (*conquista, canto*), přičemž může existovat více dějových jmen vycházejících ze stejného slovesa ale s různými příponami (*trattamento x trattazione*).

7.3 Substantivizovaný infinitiv v kontrastu s *nomi d'azione*

O podobnosti substantivizovaného infinitivu s dějovými podstatnými jmény se zmiňuje i S. Vanvolsem (S. Vanvolsem, 1983, s. 78), který si všímá jejich podobnosti a snaží se tyto dva jevy odlišit. Také on hovoří o dějovosti. Substantivizovaný infinitiv nepopisuje průběh děje natolik jako infinitiv slovesa, ale spíše děj pozastavený v čase stejně tak jako dějová podstatná jména. Přesto se liší. Substantivizovaný infinitiv popisuje tento děj sice jako děj zachycený v čase, ale s určitou dobou trvání, kdežto dějová jména

zachycují onen děj jako ucelený okamžik, tudíž dějovost klesá. Pokud bychom porovnali tyto tři způsoby vyjádření dle míry dějovosti, vypadalo by to následovně: infinitiv verbální (nejvyšší míra dějovosti) → substantivizovaný infinitiv → *nomi d'azione* (nejnižší míra dějovosti).

Z tohoto důvodu nahrazení dějového substantiva ve větě substantivizovaným infinitivem není tolik přípustné. A to hned z několika hledisek. Může to být právě hledisko sémantické, kdy substantivizovaný infinitiv díky vyšší stupni dějovosti neodpovídá dějovým jménům. Dále jsou zde rozdíly v syntaxi. Jelikož substantivizovaný infinitiv stojí na rozhraní slovesa a podstatného jména, prvky, které na sebe může vázat, mohou být jak nominálního, tak verbálního charakteru, avšak *nomi d'azione* jsou plnohodnotná substantiva, která na sebe vážou pouze nominální elementy. I z morfologického hlediska najdeme rozdíly. Substantivizovaný infinitiv není schopen vytvořit množné číslo. Tyto rozdíly si dále budeme demonstrovat na deseti praktických příkladech.

1. il passeggiare – la passeggiata

(65) „*Alle otto arrivò la sua segretaria, le disse che andava un momento a casa, percorse la strada a piedi, perché il passeggiare era dopo il Torino la sua seconda passione (...).*“ (SubCorpus: MON2001_04 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(66) *Il passeggiare mi aiuta a sentirmi meglio.*

(67) „*A della metropolitana, visto che la stazione «Malostranské náměstí» non si trova nella piazza ma ai piedi della Scalinata Vecchia del Castello (Staré zamecké schody), dove termina la passeggiata.*“ (SubCorpus: MISC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(68) „*Mi ha sorriso felice. Durante la passeggiata ho pensato a un altro motivo per cui non avevo voglia di andare dai suoi: ero geloso.*“ (SubCorpus: MON2014_16 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Dějové substantivum *passeggiata* je odvozeno od přičestí minulého slovesa *passeggiare*. Substantiva takto vzniklá s příponami – *a/u/ita* vyjadřují činnosti, které trvají v čase, ale nevyjadřují jejich opakování. Velmi často se pojí s pomocnými slovesy *dare* a *fare*. Výjimkou není ani námi zvolené substantivum: *fare una passeggiata*. Z důvodu nevyjádření opakovatelnosti děje nejsou tato jména používána ve spojení s obecnou hodnotou. Ve větě 65 byl použit substantivizovaný infinitiv, který vyjadřuje obecnou a neustále se opakující činnost – procházení. Ten samý případ je vyjádřen

i v čísle 66. Naopak v následujících dvou větách, kde bylo použito dějové jméno, je vyjádřena jednorázová činnost, a to procházka, která má začátek, konec a neopakuje se. Vzájemné zastoupení by v tomto případě nefungovalo.

Ovšem jestliže *il passeggiare* vyjadřuje opakující se činnost, tzv. procházení se, zamyslíme-li se nad významem tohoto substantiva, dojdeme k závěru, že procházení tvoří souhrn všech jednotlivých procházek. Z tohoto důvodu, pokud bychom ve větě, která tuto činnost popisuje obecně ve svém opakování se, chtěli použít substantivum *la passeggiata*, mohli bychom použít množné číslo, které jasně ukazuje, že se nejedná pouze o jednu procházku, ale o několik. Př.

Il passeggiare mi aiuta a sentirmi meglio/ *la passeggiata mi aiuta a sentirmi meglio/ le passeggiate mi aiutano a sentirmi meglio

V případě použití *le passeggiate* můžeme říci, že se jedná o opakující se činnost, která nám pomáhá cítit se lépe, abychom potvrdili tuto možnost, přepíšme i první příklad:

(...) ***il passeggiare era dopo il Torino la sua seconda passione/ *la passeggiata era dopo il Torino la sua seconda passione/ le passeggiate erano dopo il Torino la sua seconda passione***

V tomto případě je zde možnost nahrazení substantivizovaného infinitivu dějovým podstatným jménem, avšak za určitých podmínek. Přesto toto řešení není možné použít globálně, protože, jak si později ukážeme, každá skupina substantiv s určitým sufixem označuje něco jiného, a ne vždy se jedná o vyjádření jednorázového děje.

2. il nuotare – la nuotata

(69) „Dov'e' finito **il nuotare nudo al largo della costa greca?**“ (OpenSubtitles, Away We Go [online]. Dostupné z: InterCorp)

(70) ***Il nuotare nel mare aperto é meraviglioso.***

Do kontrastu dáme příklady:

(71) „Dopo **la nuotata** mi sentivo bene, mi rinvigorivo, perché riuscivo a non stancarmi più di tanto.“ (SubCorpus: NARRAT [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Tento příklad použití dějového substantiva se mi zdá vcelku zajímavý. Dle mého názoru bychom v tomto případě mohli udělat výjimku a toto substantivum zaměnit se substantivizovaným infinitivem bez dalších úprav a věta by i nadále dávala smysl,

nicméně její význam by byl pozměněn. V této větě dotyčná osoba pravděpodobně vyjadřuje, že právě to jednorázové „zaplavání si“ jí vzpruží a v bezprostředním okamžiku se cítí dobře. V případě použití substantivizovaného infinitivu bude vyjádřen dlouhodobější a obecný pocit, který nám plavání dává.

K těmto dvěma vyjádřením přidáme ještě další substantivum – *il nuoto*. Všechny tyto tři výrazy dáme do kontrastu, abychom si ukázali významové rozdíly.

il nuoto mi fa bene/ il nuotare mi fa bene/ *la nuotata mi fa bene

Stejně jako substantivizovaný infinitiv *il nuotare* vyjadřuje opakující se děj podstatné jméno *il nuoto*. Zachycuje tento děj ve svém dlouhodobějším trvání. Naopak *la nuotata*, stejně jako *la passeggiata*, zachycuje tento děj jednorázově bez opakování.

(72) „*Devo allenarmi, il nuoto è al primo posto nella mia vita: voglio nuotare e vincere.*“
(SubCorpus: STAMPA [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Tudíž tuto větu můžeme přepsat na:

„*Devo allenarmi, il nuotare è al primo posto (...).*“

V obou případech je děj zachycen ve svém trvání a opakování. Právě z tohoto důvodu použití substantivizovaného infinitivu je řídké a převažuje substantivum *il nuoto*.

V prvním rozboru byla navrhována možnost nahrazení substantivizovaného infinitivu množným číslem dějového substantiva. Tuto možnost můžeme použít i v tomto případě. Zde je příklad z korpusu InterCorp a zároveň i jeho český překlad:

(73) „*Liza a quel tempo era tornata nuovamente alle sue nuotate e in questo c'era tutta lei, sguazzava in continuazione nel lago, e le nuotate la rassodavano rendendola bella come una statua di bronzo (...).*“ (Bohumil Hrabal. *Ho servito il re d' Inghilterra*. Překlad: S. Corduas. Milán: E/O, 2014. Dostupné z: InterCorp)

(74) „*Liza se ted' zase vrátila k svému plavání, a to bylo její, pořád se ráchala v tom jezeře a od plavání byla tak tuhá a krásná jako bronzová socha (...).*“ (Bohumil Hrabal. *Obsluhoval jsem anglického krále*. Praha: Pražská imaginace, 1993. Dostupné z: InterCorp)

Na tomto příkladu je vidět, že italský překladatel zvolil použití substantiva *le nuotate* pro vyjádření opakujícího se děje.

3. il meditare – la meditazione

(75) „*Dunque **il meditare**, il filosofare è inteso da Montaigne come un continuo sperimentare se stessi (...).*“ (SubCorpus: MISC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(76) „*(...) perché gli rimase il sospetto che **il meditare** su quell ' argomento fosse proprio cosa da bambini (...).*“ (SubCorpus: NARRAT [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(77) „*Ecco come questa disciplina di scrivana da convento e l' assidua penitenza del cercare parole e **il meditare** la sostanza ultima delle cose m'hanno mutata:*“ (Italo Calvino. I nostri antenati [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp)

(78) „*Il quesito era: **la meditazione** sufi può veramente trasformare il mondo?*“ (Paulo Coelo. Veronika decide di morire [online]. Překlad: Rita Desti. Milán: Bompiani, 1999. Dostupné z: InterCorp)

(79) „*Chi non pratica **la meditazione** raramente intravede l' essenza della mente.*“ (SubCorpus: MISC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(80) „*(...) doveva essere una catarsi dello stesso tipo quella cui cercavo di pervenire in questa ultima parte delle pagine su Leslie - subito dopo **la meditazione** su Gide (...).*“ (William Styron. La scelta di Sophie [online]. Překlad: Ettore Capriolo. Milán: Mondadori, 1992. Dostupné z: InterCorp)

Sufix *-zione* společně se sufixem *-mento* patří k nejpoužívanějším příponám u dějových substantiv. Jejich význam se však liší.

Substantiva končící na tento sufix jsou vždy ženského rodu a mohou popisovat činnost plynoucí z daného slovesa (př. *comunicazione* je činnost od slovesa *comunicare*) nebo výsledek děje (př. *creazione* je výsledkem děje *creare*).

Ve zvoleném příkladu se jedná o první případ, tj. popis činnosti. Substantivum *la meditazione* popisuje činnost od slovesa *meditare*. Substantivizovaný infinitiv *il meditare* bychom mohli přeložit a pochopit jako zachycení hlubokomyslného zamyšlení, které má nějaké trvání. Je zde větší důraz na průběh, přičemž *la meditazione* tento děj popisuje bez náznaku jakéhokoliv průběhu. Pro lepší pochopení, především v případě *il meditare*, se podíváme na překlad věty 77.

(81) „*Hle, kterak mě proměnilo toto dlouhotrvající pokání, úkol klášterní písařky vyhledávat slova a **promýšlet** nejzazší podstatu věci.*“ (Italo Calvino. I nostri antenati

[online]. Překlad: Zdeněk Digrin a Vladimír Mikeš. Praha: Odeon 1970. Dostupné z: InterCorp)

V češtině je tento jev dokonce přeložen verbálním infinitivem, který jasně značí průběh a dějovost, zatímco *la meditazione* ve všech případech vyhledaných v korpusu InterCorp byla přeložena substantivem meditace, která dle internetové stránky slovník-cizich-slov.abz.cz odpovídá synonymům jako rozjímaní, soustředěné přemýšlení. Tyto synonyma však onu činnost popisují ve svém průběhu a v italštině by jim odpovídal spíše substantivizovaný infinitiv *il meditare*. Z tohoto vyplývá, že ačkoliv jsou si tato slova podobná, jejich výměna by ze sémantického hlediska nefungovala.

Následující příklad bude demonstrovat druhou možnost, tj. dějové substantivum vyjadřující výsledek děje.

4. il risolvere – la risoluzione

(82) „*In altre parole, **il risolvere** il problema dell' incompatibilità con (...).*“ (SubCorpus: MON2001_04 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(83) „*Il Comune faccia il suo, che è anche **il risolvere** il problema delle donne e dei bambini.*“ (SubCorpus: MON2008_10 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Také v tomto případě dojdeme k závěru, že záměna *il risolvere* s *la risoluzione* není možná z významového hlediska. Vezmeme si větu číslo 82. Tuto větu nemůžeme přepsat na „*Il Comune faccia il suo, che è anche *la risoluzione il problema (...).*“ *La risoluzione* je výsledkem děje *risolvere*. Mluvčí zde dává najevo průběh děje. Po ukončení tohoto děje se dojde k výsledku, kterým bude *la risoluzione*. Pokud bychom však v této větě chtěli použít substantivum *risoluzione* a zároveň zdůraznit průběh děje, museli bychom použít opis, např. *trovare una risoluzione del problema*. Přesto toto použití se v této větě jeví jako nešťastné, jelikož se spíše setkáváme se spojením *trovare una soluzione*, nikoliv *risoluzione*.

Dále je nutné si uvědomit, že *il problema*, který v případě substantivizovaného infinitivu leží v jeho bezprostřední blízkosti, vystupuje jako předmět přímý, ale ve spojení s *la risoluzione* se jedná o přívlastek neshodný, který musí být připojen předložkou *di* – **la risoluzione il problema/ la risoluzione del problema*, neboť plnohodnotné substantivum, kterým *la risoluzione* je, na sebe není schopno navázat verbální prvek, v tomto případě předmět přímý.

(84) „*Le nubi a Wall Street si addensano: nonostante **la risoluzione** del problema elettorale, si dovrà fare i conti con profitti aziendali ovunque in diminuzione (...).*“ (SubCorpus: EPHEM [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

V prvních dvou případech jsme narazili na možnost zdůraznění dějovosti tím, že dějové substantivum jsme převedli do množného čísla. Bylo však poznamenáno, že tato možnost nefunguje globálně. Ještě chvíli zůstaneme u rozboru věty 83.

*Il Comune faccia il suo, che é anche **il risolvere** il problema/ il Comune faccia il suo, che é anche ***le risoluzioni** del problema*

Na tomto příkladu můžeme vidět, že převedením do množného čísla opravdu nezdůrazníme jakýkoliv průběh, nýbrž možný počet vyřešení (východisek), pomineme-li fakt, že tak či tak celá konstrukce nedává jakýkoliv smysl.

La risoluzione významově též odpovídá slovům rozhodnutí či usnesení používaných v odbornějších textech. Toto použití substantiva *risoluzione* je nejběžnější a naprosto vylučuje možnost záměny s *il risolvere*.

(85) „*Desidero ricordare **la risoluzione** del Parlamento europeo sull' esito della riunione del Consiglio europeo, tenutasi a Bruxelles il 15 e il 16 ottobre 2008, nella quale chiediamo al Consiglio di intraprendere i negoziati.*“ (Atanas Paparizov. [online]. Brusel: European Parliament, 2008. Dostupné z: InterCorp)

(86) „***La risoluzione** che abbiamo votato invoca una politica a Est dell' Unione e i suoi strumenti più appropriati per intervenire sui vari aspetti che determinano questa instabilità.*“ (Cristiana Muscardini. [online]. Brusel: European parliament, 2011. Dostupné z: InterCorp)

5. il costruire – la costruzione

Také v tomto případě dějové podstatné jméno je výsledkem činnosti slovesa a substantivizovaný infinitiv tuto činnost popisuje ve svém průběhu, nikoli jako výsledek.

(87) „*Ma **il costruire** una teoria della scienza non va confuso con il trovare leggi di sviluppo scientifico (...).*“ (SubCorpus: PRACC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(88) „*Di assolutamente concreto e realizzabile artisticamente resta la sua concezione della musica come artificio e lavoro tecnico: **il costruire** un intervallo armonico come si costruisce il metro di un verso (...).*“ (SubCorpus: STAMPA [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(89) „*Si comincia con **il costruire** le fondamenta, abbastanza resistenti da sostenere l'impalcatura, poi si lavora verso il pinnacolo.*“ (SubCorpus: MON2005_07 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(90) „***La costruzione** aveva mantenuto la sua forma originaria: una serie di ampie stanze al piano terreno si allineavano lungo i lati di un cortile quadrato, con un portico all'esterno.*“ (Giulio Leoni. I delitti del mosaico [online]. Milán: Mondadori, 2004. Dostupné z: InterCorp)

(91) „*L'evento più importante nella animatissima storia stradale italiana del secolo XVIII fu probabilmente **la costruzione**, condotta a termine nel 1771 dal governo di Maria Teresa (...).*“ (Giuliano Procacci. Storia degli italiani [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp)

(92) „*«Approvato,» continuava « il progetto per **la costruzione** d' un abitacolo che possa servire a bestie do mestiche.».*“ (Giuseppe Bonaviri. L'enorme tempo [online]. Milán: Rizzoli Editore, 1976. Dostupné z: InterCorp)

6. il combattere – il combattimento

(93) „***Il combattere** a fianco d' un compagno è una cosa ben più bella che **il combattere** da solo: ci si incoraggia e conforta, e il sentimento dell' avere un nemico e quello dell' avere un amico si fondono in un medesimo calore.*“ (Italo Calvino. I nostri antenati [online]. Miláno: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp)

(94) „*O la sofferenza per non essere capiti, **il combattere** per un amore che sappiamo non funzionerà quasi da subito (...).*“ (SubCorpus: MON2011_13 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(95) „*(...) e lì, da un momento all' altro, **il combattimento** diventò generale e accanito.*“ (Carlo Lorenzi Collodi. Le avventure de Pinocchio. Storia di un burattino [online]. 1906. Dostupné z: InterCorp)

(96) „*Continueremmo **il combattimento** per l' unità.*“ (SubCorpus: MISC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Již bylo zmíněno výše, že přípona *-mente* patří k nejpoužívanějším sufixům. Substantiva končící na *-mente* se také velmi přibližují k námi zkoumanému jevu, jelikož zachycují děj ve svém průběhu, přesto se neshodují natolik, abych jejich záměna byla přípustná. Zásadní rozdíl je v tom, že substantivizovaný infinitiv daný děj vykresluje

jako děj otevřený, kdežto substantiva s příponou *-mente* mají danou dobu trvání, míří ke svému konci, nevyjadřují opakování děje, a proto můžou být použita s příslovečným určením času.

a. *L'affondamento della nave si compì in mezz'ora.*

b. **L'affondare della nave si compì in mezz'ora.*

Si compì in mezz'ora jasně naznačuje ukončenost tohoto děje, proto je zde vyloučené použití substantivizovaného infinitivu, který označuje jev neukončený. Ukončenost nenaznačuje nejen příslovečné určení času, ale také sloveso *compiere*. (M. Grossmann a F. Rainer, 2004, s. 316)

Překlad věty 93 je: „**Bití se po boku druhá je mnohem krásnější než bití se na vlastní pěst (...).**“ (Italo Calvino. Naši předkové [online]. Překlad: Zdeněk Digrin a Vladimír Mikeš. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp) Vidíme, že *il combattere* zde zachycuje průběh, nikterak ukončený děj. Hovoří o „bití se po boku druhá“ obecně, nejedná se o jednorázový čin. Stejně tak ve větě 94 se hovoří o boji za lásku, který trvá, není ohraničen. Nejedná se o popis děje zachyceného v okamžiku.

Naopak u příkladů se substantivem *il combattimento* se jedná o názvy dějů, které sice do určité míry vyjadřují jeho průběh, ale jedná se o děje jednorázové s určitým trváním. Například český překlad věty 95 je: „*Netrvalo dlouho a přidali se i ostatní. Strhla se zuřivá rvačka.*“ (Carlo Lorenzi Collodi. Pinokiova dobrodružství [online]. Překlad: Jan Holický a Marie Holická. B.M.: b.n., 1988. Dostupné z: InterCorp). Rvačka, bitka, souboj, boj jsou všechno ekvivalenty, které bychom mohli použít pro italské substantivum *il combattimento*.

Substantiva se sufixem *-mente* bychom mohli přepsat opisnou vazbou „*l'atto di V*“.

7. il ricevere – il ricevimento

Další příklad substantiva s příponou *-mente* vyjadřující jednorázový děj zachycený v okamžiku.

(97) „*Difficile dire se in quel gesto materno ci sia più l' arrivo o la partenza, il ricevere o il donare, il porto o lo spasimo.*“ (SubCorpus: MON104_16 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(98) „*Tutto il resto sono simboli ed esempi per il ricevere la benedizione.*“ (SubCorpus: MISC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(99) „**Il ricevimento** avrebbe avuto luogo in quella stessa casa e i festeggiamenti sarebbero continuati per tutto il giorno.“ (Mario Puzo. Il padrino [online]. Překlad: Mercedes Giardini Ozzola. Milán: Cada Editrice Corbaccio, 1992. Dostupné z: InterCorp)

(100) „Durante **il ricevimento** la sposa li offre agli invitati accompagnata dallo sposo girando tra i tavoli dopo il taglio della torta.“ (SubCorpus: MISC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(101) „(...) le tasse annuali dovute per il brevetto comunitario dopo **il ricevimento** della dichiarazione sono ridotte (...).“ (SubCorpus: PRGAMM [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

8. il partire – la partenza

(102) „Si tratta di ragazzi che esitano fra **il partire**, il tornare o rimanere per sempre lontano da casa.“ (Editza Dimova. Il ritorno del figlio prodigo [online]. Paris: PressEurop, 2011. Dostupné z: InterCorp)

(103) „Quello scarto, quel "di più" fondativo della politica è cancellato: **il partire** da sé per andare verso l' altra persona e le sue differenze (...).“ (SubCorpus: MON2001_04 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(104) „Quanto alla riflessione sulla mia stessa esperienza mi sembra interessante notare che è stato proprio **il partire** dal bambino il percorso che mi ha portato a occuparmi del genitore.“ (SubCorpus: NARRAT [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(105) „E, al vedersi comparire il fratello ormai pronto per **la partenza**, li spalancò.“ (Elsa Morante. La Storia: Romanzo [online]. Turín: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp)

(106) „Le prossime date per **la partenza**: 27 gennaio e ritorno 10 febbraio.“ (SubCorpus: EPHEM [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(107) „L' offerta di tre giorni a Orlando per passare giornate da favola a DisneyWorld, prevede **la partenza** dagli aeroporti di Milano, Bologna, Firenze, Roma, Venezia e Trieste fino al 15 febbraio.“ (SubCorpus: EPHEM [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Substantiva zakonečená sufixem – *nza* mohou být odvozena nejen od sloves, ale také od adjektiv.

Tato substantiva ve většině případů pochází ze stavových sloves, tudíž i samotná substantiva zachycují stav. Přesto podstatné jméno *partenza* je výjimkou, jelikož jeho původ je ze slova *partire*, které nevyjadřuje stav, nýbrž pohyb.

Substantivizovaný infinitiv *il partire*, krom toho, že opět zachycuje popis tohoto děje ve svém průběhu, bychom pocitově mohli chápat jako děj nenávratný, absolutní – naprosté odejití bez návratu. Kdežto *la partenza* vystihuje jednorázový děj, časově ohraničený. Vyjadřuje změnu stavu – přemístění z bodu A do bodu B, ale s možností návratu, proto je často používán u vyjádření děje, který se pravidelně opakuje např. *la partenza del treno*. Pokud bychom se pokusili substantivizovaný infinitiv ve větách výše vyměnit za *nome d'azione*, došli bychom již po několikáté k závěru, že ze sémantického hlediska toto není možné.

9. Il conoscere – la conoscenza

(108) „*Ci dev'essere un segreto conoscendo il quale noi non saremmo più frustrati, perché o sarebbe il segreto che ci porta alla salvezza o **il conoscere** il segreto si identificherebbe con la salvezza.*“ (Umberto Eco. *Il pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp)

(109) „*Il modo più immediato del quotidiano essere nel mondo dell' esserci umano, non è **il conoscere** semplicemente percettivo, ma il prendersi cura maneggiante e usante (...).*“ (SubCorpus: MON2005_07 [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(110) „*Da alcune Università e dal CNR sono arrivati, anche tramite i Progetti Finalizzati, segnali di una forte volontà di trasformare **il conoscere** in know – how (...).*“ (SubCorpus: PRACC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(111) „*Perché **la conoscenza** della forma del mondo dev'essere tenuta segreta?*“ (Giulio Leoni. *I delitti del mosaico* [online]. Milán: Mondadori, 2004. Dostupné z: InterCorp)

(112) „*Così che io mi trovavo a mezza strada tra l' apprendimento del concetto di cavallo e **la conoscenza** di un cavallo individuale.*“ (Umberto Eco. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1980. Dostupné z: InterCorp)

(113) „*(...) una rivoluzione culturale del pensare e del fare destinata a trasformare radicalmente azioni e **conoscenze**, **la conoscenza** mediata da quel settore dell' informatica che studia e applica l' integrazione tra mezzi di comunicazione a distanza*“

(...).“ (SubCorpus: MISC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS – Corpus di Italiano Scritto).

Sémanticky *il conoscere* vyjadřuje stav dlouhodobého vědění z obecného pohledu. Většinou není nikterak specifikováno, o čemž svědčí i vybrané příklady. Naopak s tímto případem se setkáme v případě substantiva *la conoscenza*, které je ve většině případů doplněno o přívlastek neshodný, adjektivum či jeho specifikace vyplývá z kontextu. Jedná se o poznání určité věci, znalost určitého oboru, oblasti, situace, záležitosti.

10. il procedere – la procedura

(114) „*Potrebbe essere una macchinazione delle Sette Sorelle, principi inferiori che vogliono controllare **il procedere** della Creazione ... In ogni caso, dopo l' Espansione, ecco il grande sfiato divino, che nei testi più antichi è detto lo Scarico.*“ (Umberto Eco. Il pendolo di Foucault [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp)

(115) „*Gli uffici sono in un basso fabbricato: quattro o cinque stanze, computer, bacheche dove disegni e fotografie documentano **il procedere** dei lavori.*“ (SubCorpus: PRACC [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(116) „*Se ad esempio le decisioni per la gestione economica familiare veniva presa dal padre, mentre la madre si occupava più degli aspetti relazionali e affettivi della famiglia, con **il procedere** della malattia questa ripartizione viene modificata.*“ (SubCorpus: STAMPA [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

(117) „*Non so se **la procedura** sia legittima.*“ (Umberto Eco. Il nome della rosa [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1980. Dostupné z: InterCorp)

(118) „***La procedura** si rivelò più complessa di quanto Diego avesse immaginato.*“ (Isabel Allende. Zorro [online]. Překlad: Elena Liverani. Milán: Feltrinelli, 2005. Dostupné z: InterCorp)

(119) „*Vorrei conoscere **la procedura** per ricevere il catalogo generale dei Vostri prodotti.*“ (SubCorpus: EPHEM [online]. Dostupné z: CORIS/CODIS)

Podstatná jména se sufixem – *tura* a – *aggio* obecně označují aktivitu odborného nebo technického směru. Velké užití má především sufix – *tura*, který vytváří mnoho neologismů (*biffatura*). Mají ho také slova utvořená na základě hovorového jazyka (*buggeratura*). Svým významem tato slova odkazují na aktivitu, která vychází z daného

slovesa, proto bychom je mohli přepsat opisem „l'attività di V“. Výjimečně mohou zachytit výsledek děje.

Také v tomto případě spatřujeme základní rozdíl ve vyjádření míry dějovosti. *Il procedere* zachycuje tento děj ve svém trvání. Je to zachycení dlouhodobějšího vývoje. Zatímco *la procedura* vyjadřuje aktivitu, která vyplývá ze slovesa *procedere*. Nezachycuje žádný průběh, děj je zachycen v čase bez náznaku pohybu. Souhrn kroků při uskutečnění děje.

Na závěr si významové rozdíly, které zde hrají největší roli, shrneme v tabulce níže, kde najdeme české překlady. Samotný český mluvčí by měl intuitivně cítit rozdíly mezi překlady substantivizovaného infinitivu a dějového podstatného jména, na které jsme naráželi po celou dobu.

subs. infinitiv	český překlad	nome d'azione	český překlad
il passeggiare	procházení	la passeggiata	procházka
il nuotare	plavání	la nuotata	zaplavání si
il meditare	zamyšlení, promýšlení, rozjímaní se	la meditazione	meditace, rozjímaní
il risolvere	řešení	la risoluzione	vyřešení
il costruire	budování	la costruzione	stavba/ výstavba stavba/ budova
il combattere	bití se	il combattimento	souboj, bitka, rvačka
il ricevere	přijímání	il ricevimento	recepce, přijetí
il partire	odejít	la partenza	odjezd
il conoscere	poznání	la conoscenza	znalost, vědění
il procedere	postupování	la procedura	postup

Závěr

Poté co byly vysvětleny základní pojmy spojené se substantivizovaným infinitivem a také jeho fungování, jsme se přenesli do praktické části této práce, kde hlavním cílem bylo porovnání substantivizovaného infinitivu s deverbálními substantivy. Definovali jsme si deverbální substantiva a dále se zaměřili jen na srovnání. Pro naše srovnání byly prioritní tzv. nomi d'azione neboli dějová podstatná jména, která se svým významem nejvíce přibližují významu substantivizovaného infinitivu. Bylo vybráno deset příkladů, na kterých byly ukázány jednotlivé rozdíly mezi substantivizovaným infinitivem a dějovými podstatnými jmény. Došli jsme k závěru, že jejich záměna není možná hned z několika hledisek. Prvním a asi nejdůležitějším hlediskem je hledisko sémantické. I přes velkou podobu se tyto dva jevy liší, a to z pohledu dějovosti. Substantivizovaný infinitiv děj vykresluje ve svém trvání, vykazuje vyšší míru dějovosti. Naopak dějovost u dějových substantiv klesá. Jedná se spíše o děj zachycený v jednom okamžiku bez většího náznaku pohybu. Na určitých příkladech jsme se snažili demonstrovat, jak problém jejich záměny vyřešit. Například použitím množného čísla u dějového substantiva, čímž může být zdůrazněna opakovatelnost děje. Přesto to není řešení, které lze použít globálně, protože nomi d'azione mají hned několik sufixů a každý z těchto sufixů dává substantivu jiný význam – neopakující se děj, výsledek činnosti atd. Dále jsou tu syntaktické rozdíly. Během celé práce bylo několikrát zmíněno, že substantivizovaný infinitiv stojí na pomezí podstatného jména a slovesa, díky čemuž na sebe váže nejen nominální, ale také verbální elementy. Tuto možnost plnohodnotné substantivum nemá. Váže na sebe pouze prvky nominální. Tudíž záměna substantivizovaného infinitivu v případě, kdy na sebe váže přímý předmět, s dějovým podstatným jménem je nemožná bez jakékoliv syntaktické úpravy, jelikož přímý předmět je verbální prvek. Z morfologického hlediska mohou být zmíněny rozdíly v tvorbě množného čísla, ačkoliv tento případ nebyl prakticky nikde demonstrován. Jak ale bylo zmíněno v teoretické části, pravý substantivizovaný infinitiv není schopen tvořit množné číslo, ale nomi d'azione ho tvoří dle pravidel popsaných v kapitole 1.4.

Praktická část je zakončena přehlednou tabulkou, kde jsou dány do kontrastu překlady zkoumaných infinitivů s dějovými podstatnými jmény. Jistě samotný čtenář dle intuice a citu pozná, že substantivizovaný infinitiv v nás evokuje pocit dlouhodobějšího děje na rozdíl od dějových podstatných jmen, což je hlavní rozdíl, ke kterému jsme dospěli během jejich srovnání.

English summary

After the explanation of basic terms connected with substantivized infinitive and also its function, we focused on the practical part of this thesis where our main objective was to compare substantivized infinitives and deverbal nouns. Our priority were action nouns so called *nomi d'azione* because their meaning is really close to substantivized infinitive. We chose ten practical examples on which we showed differences between substantivized infinitives and action nouns and we came to the conclusion that their exchange is not possible because of several reasons. The first reason and probably the most important is because of the semantics. Despite their similarity each of them shows different level of action. Substantivized infinitive describes an action in its duration, there is a higher level of action but action nouns show this action in a moment. There is no indication of movement. We tried to show how to deal with the problem of their exchange. Eg. to use a plural form of an action noun. This is how we could emphasize that the action repeats. Although this is not a solution which we could use globally because as it has been shown action nouns have many suffixes and each of them gives to a noun another meaning – a non repeated action, a result of activity etc. Then there are differences in their syntax. As was mentioned many times we can find the substantivized infinitive between nouns and verbs and because of this fact the substantivized infinitive can be connected with nominal and verbal elements as well. A noun does not have this possibility. It can be connected only with nominal elements. Which means if substantivized infinitive is connected to a subject, their exchange is not permitted without syntactic modifications. If we look at this problem from the morphological view, there is a difference in making of a plural form of substantivized infinitive although it has not been shown in the practical part only in the theoretical one but action nouns make the plural according to rules described in the chapter 1.4, substantivized infinitives not.

The practical part is ended by a table where we put in contrast czech translations of substantivized infinitives and action nouns. Definitely a reader has to feel intuitively the difference, especially the different level of action which is the main difference we found during their comparison.

Riassunto italiano

Dopo la spiegazione delle nozioni collegate all'infinito sostantivato e anche della sua funzione ci siamo concentrati sulla parte pratica dove il nostro obiettivo era comparare l'infinito sostantivato e i nomi deverbali. La priorità della nostra analisi erano i nomi d'azione perché il loro significato è molto vicino al significato dell'infinito sostantivato. Abbiamo scelto dieci esempi pratici, su cui abbiamo mostrato le differenze dell'infinito sostantivato e dei nomi d'azione e siamo giunti alla conclusione che la loro sostituzione non è possibile per alcuni motivi. Il primo motivo e probabilmente il motivo più importante è la semantica. Sebbene i loro significati siano molto simili, ognuno di loro dimostra un livello diverso dell'azionalità. L'infinito sostantivato descrive un processo nella sua durata, c'è un livello più alto dell'azionalità al contrario i nomi d'azione descrivono questo processo nel momento e non c'è un indizio di movimento. Abbiamo provato a mostrare come risolvere il problema della loro sostituzione. Ad. usando la forma plurale dei nomi d'azione possiamo mettere in evidenza l'azionalità. Però questa non è una soluzione applicabile globalmente perché come è stato mostrato nella tesi i nomi d'azione hanno molti suffissi e ogni di loro dà un significato diverso al nome – un processo non ripetuto, un risultato di attività ecc. Dopo ci sono le differenze sintattiche. Abbiamo menzionato molte volte che l'infinito sostantivato si trova al confine dei nomi e dei verbi ed a causa di questo motivo l'infinito sostantivato si può legare agli elementi nominali e anche verbali. Un sostantivo non ha questa possibilità. Può legarsi solo agli elementi nominali. Quindi se un infinito sostantivato è legato a un soggetto, la loro sostituzione non è permessa senza un cambio sintattico. Dopo ci sono le differenze morfologiche. Queste non sono state mostrate nella parte pratica solo nella teoria. Mentre i nomi d'azione creano il plurale secondo le regole descritte nel capitolo 1.4, l'infinito sostantivato non lo crea.

La parte pratica è finita con una tabella che contiene le traduzioni ceche degli infiniti sostantivati e dei nomi d'azione. Sicuramente anche un lettore stesso dovrebbe sentire intuitivamente la differenza, particolarmente la differenza nel livello dell'azionalità cioè la differenza principale che abbiamo trovato durante la comparazione degli infiniti sostantivati e dei nomi d'azione.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje:

CVRČEK, Václav a kol. Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2010. 354 s. ISBN 978-80-246-1743-5.

GROSSMANN, Maria a RAINER, Franz (a cura di). La formazione delle parole in italiano. Tübingen: Niemeyer, 2004. 681 s. ISBN 978-3-484_50711-1.

HAMPLOVÁ, Sylva. Mluvnice italštiny. Vyd. 1. Praha: LEDA, 2004, 445 s. ISBN 80-733-5041-6.

RENZI, Lorenzo, SALVI, Giampaolo a CARDINALETTI, Anna. Grande grammatica italiana di consultazione: II. I sintagmi verbale, aggettivale, avverbiale. La subordinazione. Bologna: il Mulino, 1991. 958 s. ISBN 88-15-08084-8

VANVOLSEM, Serge. L'infinito sostantivato in italiano. Florencie: L'Accademia della Crusca, 1983. 201 s.

Internetové zdroje:

EGERLAND, Verner a SIMONE, Raffaele. Sostantivato, infinito in "Enciclopedia dell'Italiano". Treccani - La cultura italiana [online]. Dostupné z: http://www.treccani.it/enciclopedia/infinito-sostantivato_%28Enciclopedia-dell%27Italiano%29/

FIORENTINO, Giuliana. Nominalizzazioni in "Enciclopedia dell'Italiano". Treccani - La cultura italiana [online]. Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/nominalizzazioni_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/nominalizzazioni_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

Korpus CORIS/CODIS. Linguistica dei corpora [online]. Dostupné z: <http://corpora.ficlit.unibo.it>

Korpus InterCorp – italština, verze 9. Český národní korpus [online]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>

LO DUCA, Maria G. Parti del discorso in "Enciclopedia dell'Italiano". Treccani - La cultura italiana [online]. Dostupné z: http://www.treccani.it/enciclopedia/parti-del-discorso_%28Enciclopedia-dell%27Italiano%29/

LORENZETTI, Luca. Lessico in "Enciclopedia dell'Italiano". Treccani - La cultura italiana [online]. Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/lessico_\(Enciclopedia-dell%27Italiano\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/lessico_(Enciclopedia-dell%27Italiano))